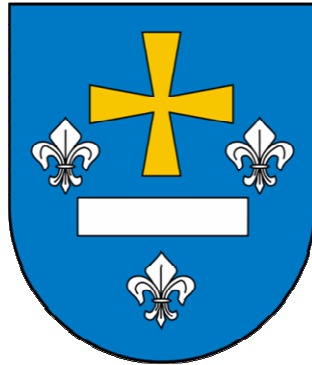

**Załącznik
do uchwały Nr XXIV/74/2016
Rady Miasta Skierniewice
z dnia 21 kwietnia 2016 roku**

***STRATEGIA ROZWOJU
MIASTA SKIERNIEWICE
DO ROKU 2020***

Skierniewice, kwiecień 2016

Spis treści

Spis treści	2
WYKAZ UŻYTYCH SKRÓTÓW	4
WPROWADZENIE.....	5
METODOLOGIA	8
WYNIKI DIAGNOZY I ANALIZY KLUCZOWYCH ELEMENTÓW POTENCJAŁU ROZWOJOWEGO SKIERNIEWIC	10
ANALIZA SWOT	14
MISJA I WIZJA ROZWOJU MIASTA	15
STRATEGICZNE KIERUNKI ROZWOJU	16
CEL STRATEGICZNY I: ROZWÓJ GOSPODARCZY MIASTA Z WYKORZYSTANIEM ISTNIEJĄCEGO POTENCJAŁU.....	20
Cel operacyjny 1.1. Intensyfikacja rozwoju branży ogrodniczej	23
Cel operacyjny 1.2. Rozwój pozarolniczej działalności gospodarczej.....	24
Cel operacyjny 1.3. Wsparcie na rzecz promocji przedsiębiorczości i rozwoju MŚP	26
CEL STRATEGICZNY II. ROZWÓJ TURYSTYKI, SPORTU I REKREACJI.....	27
Cel operacyjny 2.1. Budowa potencjału turystycznego z wykorzystaniem zasobów wód geotermalnych	28
Cel operacyjny 2.2. Rozwój oferty turystycznej i produktu turystycznego oraz rekreacyjno- sportowego Skierniewic	29
CEL STRATEGICZNY III ROZWÓJ INFRASTRUKTURY	31
Cel operacyjny 3.1. Rozwój nowoczesnego transportu publicznego	31
Cel operacyjny 3.2. Rozwój infrastruktury związanej z budownictwem mieszkaniowym.....	33
Cel operacyjny 3.3. Rozwój infrastruktury wsparcia przedsiębiorczości i inwestycji.....	33
Cel operacyjny 3.4. Rozwój nowoczesnej edukacji	34
Cel operacyjny 3.5. Rozwój infrastruktury ochrony zdrowia i rozwój usług medycznych	36
Cel operacyjny 3.6. Rozwój infrastruktury społecznej i usług społecznych	37
Cel operacyjny 3.7. Poprawa i rozwój infrastruktury związanej z bezpieczeństwem publicznym	39
CEL STRATEGICZNY IV. ROZWÓJ RYNKU PRACY I AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO	40
Cel operacyjny 4.1. Wsparcie aktywnych postaw na rynku pracy	40
Cel operacyjny 4.2. Rozwój e-usług i społeczeństwa informacyjnego	41
Cel operacyjny 4.3. Aktywizacja społeczności lokalnych i organizacji pozarządowych.....	43
CEL STRATEGICZNY V. REWITALIZACJA KULTUROWA, PRZYRODNICZA I SPOŁECZNA	44
Cel operacyjny 5.1. Rewitalizacja obszaru miejskiego i terenów zdegradowanych, w tym o znaczeniu historycznym dla Miasta Skierniewice.....	47
CEL STRATEGICZNY VI. EFEKTYWNOŚĆ ENERGETYCZNA i OZE	48
Cel operacyjny 6.1. Działania na rzecz zmniejszenia zużycia energii oraz ograniczenia emisji szkodliwych gazów i pyłów do atmosfery.....	48
Cel operacyjny 6.2. Wzrost wykorzystania OZE	49

WYMIAR TERYTORIALNY ROZWOJU – ZINTEGROWANE PODEJŚCIE	
TERYTORIALNE.....	53
RAMY FINANSOWE STRATEGII	56
REALIZACJA STRATEGII.....	60
Główne zasady realizacji Strategii.....	61
Partnerzy realizacji Strategii.....	64
Odbiorcy Strategii.....	67
MONITORING I EWALUACJA STRATEGII.....	68
Wskaźniki realizacji celów	71
Ewaluacja Strategii	78
KOMPLEMENTARNOŚĆ STRATEGII Z INNYMI DOKUMENTAMI PROGRAMOWYMI	
2014-2020.....	79
WYKAZ WYKORZYSTANYCH ŹRÓDEŁ.....	93
SPIS TABEL	93
SPIS RYSUNKÓW	94
ZAŁĄCZNIK: DIAGNOZA UWARUNKOWAŃ ROZWOJU MIASTA SKIERNIEWICE .	94

WYKAZ UŻYTYCH SKRÓTÓW

BAN	Sieć Aniołów Biznesu (ang. Business Angels Network)
BGK	Bank Gospodarstwa Krajowego
B+R	Badania i Rozwój
B+R+I	Badania, Rozwój i Innowacje
COIE	Centrum Obsługi Importerów i Eksporterów
CIP	Program ramowy na rzecz konkurencyjności i innowacji (ang. Competitiveness and Innovation Framework Programme - CIP)
EBI	Europejski Bank Inwestycyjny
EFRR	Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
EOG	Europejski Obszar Gospodarczy
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
EFRROW	Europejski Fundusz Regionalny Rozwoju Obszarów Wiejskich
EIF	Europejski Fundusz Inwestycyjny (ang. European Investment Fund)
EWT	Europejska Współpraca Terytorialna
GUS	Główny Urząd Statystyczny
H2020	Horyzont 2020
ICT	Technologie Informacyjne i Komunikacyjne (ang. Information and Communication Technology)
IOB	Instytucje Otoczenia Biznesu
JST	Jednostki Samorządu Terytorialnego
KE	Komisja Europejska
KFK	Krajowy Fundusz Kapitałowy
ŁSSE	Łódzka Specjalna Strefa Ekonomiczna
ŁARR S.A.	Łódzka Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.
MSP	Małe i Średnie Przedsiębiorstwa
NCBiR	Narodowego Centrum Badań i Rozwoju
NFOŚiGW	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
OSI	Obszar Strategicznej Interwencji
OZE	Odnawialne Źródła Energii
PAIHIZ	Państwowa Agencja Inwestycji i Informacji Zagranicznych
PARP	Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
PKB	Produkt Krajowy Brutto
PKD	Polska Klasyfikacja Działalności
POIR	Program Operacyjny Inteligentny Rozwój 2014–2020
POIŚ	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014–2020
POPC	Program Operacyjny Polska Cyfrowa 2014–2020
PUP	Powiatowy Urząd Pracy
REGON	Krajowy Rejestr Urzędowy Podmiotów Gospodarki Narodowej
RPO WŁ 2014-2020	Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Łódzkiego na lata 2014–2020
RSI WŁ 2014-2020	Regionalna Strategia Innowacji Województwa Łódzkiego 2014-2020
SRWŁ 2020	Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020
SWŁ	Samorząd Województwa Łódzkiego
UE	Unia Europejska
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy w Łodzi
VC	Fundusz kapitału ryzyka (ang. Venture Capital)
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ang. ITI-Integrated Territorial Investment)

WPROWADZENIE

„Strategia Rozwoju Miasta Skierniewice do roku 2020” zwana dalej „Strategią” jest głównym instrumentem realizacji celów rozwojowych Miasta w perspektywie do 2020 roku.

Dokument dotyczy problematyki rozwoju społeczno-gospodarczego Miasta Skierniewice. Podstawowym jego celem jest przedstawienie propozycji celu oraz głównych działań, których realizacja w okresie 2016-2020 r. przyczyni się do wzrostu pozycji konkurencyjnej Miasta na mapie regionu i kraju oraz podniesienia poziomu atrakcyjności i jakości życia w Skierniewicach. Tworzenie warunków dla rozwoju społeczno-gospodarczego stanowi jedno z kluczowych zadań Samorządu Skierniewic. Zaprojektowane w Strategii cele i działania oraz instrumenty dla rozwoju wsparcia społeczno-gospodarczego pozwolą w sposób efektywny stymulować wzmocnienie pozycji gospodarczej Miasta, zwiększając poziom konkurencyjności ośrodka przy zachowaniu zrównoważonego rozwoju i wysokiego standardu opieki społecznej, zdrowotnej oraz poczucia bezpieczeństwa mieszkańców.

W opracowaniu przedstawiono ramy realizacyjne dla *Strategii* przy zróżnicowaniu instrumentów wsparcia finansowego w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego. Dokument zawiera także propozycje wskaźników służących ocenie realizacji *Strategii* oraz ukierunkowaniu środków ujmowanych w budżecie Miasta po stronie wydatków rozwojowych. W *Strategii* wskazano także główne zasady polityki rozwoju Miasta w odniesieniu do realizowanego wymiaru terytorialnego rozwoju społeczno-gospodarczego w postaci nowego instrumentu, jakim są zintegrowane przedsięwzięcia w ramach polityki terytorialnej województwa łódzkiego. Propozycje zawarte w opracowaniu koncentrują się w dużej mierze na wzmocnieniu nowoczesnej i konkurencyjnej gospodarki Skierniewic, a także zrównoważonego rozwoju Miasta w wymiarze zapewnienia nowoczesnej edukacji, dobrej jakości opieki zdrowotnej, czy zapewnieniu bezpieczeństwa mieszkańców.

Z tego powodu zaproponowano także podejście sektorowe w procesie wsparcia rozwoju społeczno-gospodarczego uwzględniające zidentyfikowane w Diagnozie *Strategii* potencjały rozwoju gospodarczego Miasta m.in. wsparcie tradycyjnych sektorów jak ogrodnictwo, produkcja rolno-spożywcza, a także produkcja przemysłowa. Wskazano nowe elementy rozwoju w obszarach gospodarki turystycznej, infrastruktury miejskiej oraz sektorze efektywności energetycznej i gospodarki wykorzystującej technologie OZE, czy gospodarki niskoemisyjnej. *Strategia* wykazuje także znaczenie rewitalizacji obszarów miejskich dla rozwoju społeczno-gospodarczego Skierniewic, w tym wykorzystanie naturalnych

potencjałów rozwoju i zasobów kulturowych Miasta (park, bulwar nadrzeczny, zalew czy zasoby geotermalne).

Strategia zakłada interwencję finansową dla zrównoważonego wzrostu Skierniewic poprzez adresowane wsparcie dla przedsięwzięć w celu rozwiązania konkretnych problemów społecznych oraz gospodarczych Miasta. *Strategia* zakłada koncentrację działań prorozwojowych samorządu Skierniewic w określonych sferach strategicznej interwencji, tj.:

- w sferze gospodarczej: zapewnienie infrastruktury i instrumentów wsparcia nowoczesnej gospodarki i rozwoju przedsiębiorczości, w tym nowych potencjałów rozwojowych: m.in. gospodarka rekreacyjno-zdrowotna i kulturowa, społeczeństwo cyfrowe, technologie ekoinnowacyjne, czy infrastruktura dla inwestycji przedsiębiorstw z wykorzystaniem nowych technologii i potencjału zaplecza gospodarczego jakim dysponują Skierniewice;
- w sferze społecznej: zapewnienie warunków do rozwoju edukacji, wiedzy i kompetencji zawodowych oraz odpowiedniej jakości życia i opieki, dostępu do nowoczesnej edukacji oraz bezpieczeństwa publicznego mieszkańców;
- w sferze funkcjonalno-przestrzennej: odpowiednia rewitalizacja społeczno-gospodarcza i zagospodarowanie na cele rozwojowe obszarów miejskich przy zachowaniu zasad ochrony środowiska.

W procesie rozwoju Miasta wiodącą rolę odegrają czynniki związane ze zmianą technologii w gospodarce, w tym tendencja zwiększonego udziału ICT i e-usług w biznesie, determinujące powstanie nowych form działalności i aktywności społeczno-gospodarczej mieszkańców i ich mobilności zawodowej.

W wyniku wykorzystania m.in. środków europejskich oraz krajowych, jak i zagranicznych, zakładana jest także poprawa sytuacji w zakresie dostępności komunikacyjnej i infrastrukturalnej Miasta, w tym rozwój nowoczesnej bazy gospodarczej, technologicznej, a także turystycznej i zdrowotnej oraz rekreacyjnej na terenie Skierniewic. Realizacja *Strategii* wpłynie korzystnie na ograniczenie negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych nadal występujących w mieście m.in. w wyniku określonych procesów demograficznych. Przyczyni się także do zwiększenia efektywności wydatkowania środków publicznych w tym UE, a także pozyskania innych źródeł finansowych dla zrównoważonego rozwoju Miasta, w powiązaniu z jego gospodarczym i infrastrukturalnym otoczeniem.

W zakresie przedmiotowym *Strategii* znalazły się następujące zagadnienia:

- określenie głównych celów rozwojowych Miasta,
- opracowanie katalogu zadań na rzecz zrównoważonego rozwoju Miasta,

- zaprojektowanie mechanizmów zarządzania, monitorowania i korekty działań strategicznych,
- wskazanie głównych partnerów realizacyjnych zadań dla wsparcia zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego Skierniewic,
- wskazanie źródeł finansowania *Strategii*,
- zaprojektowanie grupy kierunkowych projektów w tym rewitalizacyjnych i zintegrowanych w celu m.in. wykorzystania środków EFRR, EFS, RPO WŁ 2014-2020 oraz innych programów krajowych, jako jednych z kluczowych źródeł finansowania rozwoju Skierniewic.

Do opracowania *Strategii* i obiektywizacji przedstawianych w nim informacji wykorzystano metodę analizy strategicznej, analizę materiałów źródłowych (dane GUS, analizy sektorowe, raporty). W toku prac przeprowadzono konsultacje z przedstawicielami Urzędu Miasta i głównych środowisk społeczno-gospodarczych Miasta w formie m.in. konsultacji środowiskowych celów strategicznych. Centralnym punktem *Strategii* jest lista celów strategicznych oraz propozycji głównych działań wzmacniających długofalowy i stabilny rozwój społeczno-gospodarczy Miasta.

Strategia pełni ważną funkcję koordynacyjną dla ukierunkowania prorozwojowych działań Samorządu Miasta Skierniewice w tym planistycznych, a także funkcję informacyjną i promocyjną dla ośrodka i jego potencjału rozwojowego.

Niniejsze opracowanie przygotowano przez zespół ekspertów *NBO LED* w Warszawie koordynowanych przez realizatorów zadania:

1. Rafał Wójcik – ekspert ds. strategii rozwoju, koordynator Umowy,
2. Marek Dondelowski - ekspert gospodarczy.

Integralną częścią *Strategii* jest *Diagnoza*, która pozwoliła na zidentyfikowanie głównych problemów rozwojowych Miasta Skierniewice. *Diagnoza* była także podstawą do opracowania dalszego scenariusza rozwoju oraz wskazania celów strategicznych na podstawie analizy potencjałów dla zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego Miasta Skierniewice.

Opracowanie *Strategii* nie zamyka możliwości wprowadzania zmian, prowadzenia konsultacji środowiskowych i składania propozycji działań na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego Skierniewic w celu aktualizacji wynikającej z dynamicznie zmieniających się uwarunkowań rozwoju kraju i regionu.

METODOLOGIA

Metodologia opracowania *Strategii Rozwoju Miasta Skierniewic do roku 2020* uwzględnia m.in. wyniki analizy strategicznej regionalnych dokumentów programowych województwa łódzkiego na lata 2014-2020. Wnioski z przeprowadzonej analizy były podstawą do wypracowania celów i zadań na rzecz wsparcia zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego Miasta. Zastosowano podejście planowania strategicznego w hierarchizacji celów tj. sformułowano cel główny oraz cele operacyjne i proponowane działania strategiczne. W zakresie każdego celu operacyjnego wyszczególniono propozycję wiodących zadań projektowych, mających przyczynić się do wzrostu społeczno-gospodarczego Miasta.

Dla potrzeb opracowania wykorzystano następujące dane:

1. Dane zgromadzone w wyniku analizy strategicznej dokumentów programowych województwa łódzkiego na lata 2014-2020,
2. Dane statystyczne GUS, Bank danych lokalnych,
3. Dane raportów i analiz sektorowych z zakresu rozwojowego Skierniewic,
4. Dane źródłowe uzyskane z Urzędu Miasta Skierniewice.

W zakresie analizy dokumentów strategicznych pod kątem oceny planowanych kierunków wsparcia gospodarczego uwzględniono m.in.:

- europejskie i krajowe dokumenty strategiczne w zakresie propozycji celów przyczyniających się do wsparcia gospodarki i przedsiębiorczości oraz wzrostu zatrudnienia tj.:
  - Strategia Europa 2020,
  - Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030,
  - Strategia Rozwoju Kraju 2020,
  - Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”, Warszawa 2013,
  - Krajowa Inteligentna Specjalizacja, Warszawa 2014,
  - Programy Operacyjne UE 2014-2020.

Strategia została opracowana z uwzględnieniem w szczególności:

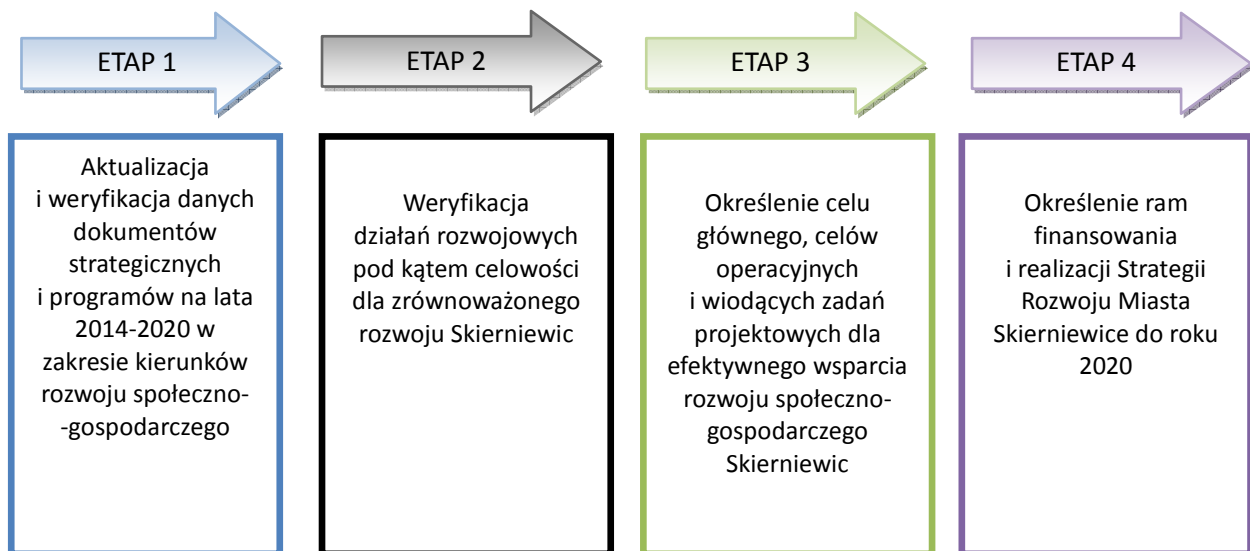
1. Pakietu legislacyjnego Unii Europejskiej dla polityki spójności na lata 2014-2020,
2. Umowy Partnerstwa na lata 2014-2020 zatwierdzonej przez KE w dniu 21 maja 2014 r., określającej zasady polityki spójności na lata 2014-2020,
3. Kluczowego dokumentu strategicznego Komisji Europejskiej na lata 2014-2020 tj. *Strategii Europa 2020*,

4. Dokumentów programowych województwa łódzkiego:
- Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020,
  - Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020,
  - Regionalna Strategia Innowacji – LORIS 2030,
  - Program Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim na lata 2007-2020,
  - Plan przeciwdziałania depopulacji w województwie łódzkim,
  - Koncepcja Strategii Rozwoju Makroregionu Polski Centralnej 2030.

Wykorzystane w pracy nad opracowaniem *Strategii* metody i narzędzia analityczne zostały dostosowane do charakteru dokumentu, wskazującego na określone cele rozwojowe.

Rys.1. Metodologia Strategii Rozwoju Miasta Skierniewice do roku 2020

Źródło danych: opracowanie własne

W wyniku przyjętej metodologii prac dokonano wskazania głównych potencjałów rozwojowych Skierniewic oraz możliwości ich wykorzystania dla wzrostu konkurencyjności społeczno-gospodarczej Miasta w regionie i kraju. Uwzględniono także analizę możliwości

rozwojowych dla gospodarki, jakie stwarza m.in. potencjał sektora rolno-spożywczego, gospodarki turystycznej Miasta, a także sektorów mogących stanowić podstawę dla rozwoju społeczno-gospodarczego Miasta. Opracowanie *Strategii* odbywało się z uwzględnieniem uspołecznienia procesu konstruowania planów rozwojowych. Zdaniem autorów opracowania przyjęte w *Strategii* proponowane rozwiązania przyczynią się w sposób wielokierunkowy do przyspieszenia procesów społeczno-rozwojowych Miasta Skierniewice.

WYNIKI DIAGNOZY I ANALIZY KLUCZOWYCH ELEMENTÓW POTENCJAŁU ROZWOJOWEGO SKIERNIEWIC

W nowym Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020 (RPO WŁ 2014-2020) nacisk położony został na wspieranie innowacyjności, sfery badawczo-rozwojowej, przedsiębiorczości, rozwoju gospodarki niskoemisyjnej oraz na aktywizację życia społecznego. Skierniewice posiadają zróżnicowane zasoby dla prowadzenia procesu rozwoju społeczno-gospodarczego opartego o wykorzystanie własnych potencjałów i zasobów realizujących założenia celów polityki spójności i polityki rozwoju na lata 2014-2020.

Do najważniejszych potencjałów rozwoju zidentyfikowanych na podstawie Diagnozy SRMS 2020 oraz analizy kluczowych elementów społeczno-gospodarczego rozwoju zaliczyć należy w pierwszej kolejności:

- duże zasoby wykwalifikowanych pracowników, absolwentów oraz bezrobotnych,
- dużą liczbę podmiotów przemysłowych i usługowych,
- silny profil sektorowy gospodarki Skierniewic związany z usługami oraz z potencjałem dla rozwoju technologii i badań wokół specjalizacji przetwórstwa żywności i sadownictwa oraz ogrodnictwa,
- potencjał dla rozwoju turystyki o walorach zdrowotnych i rekreacyjnych,
- węzeł transportowy rangi ponadregionalnej i dogodne skomunikowanie z dużymi aglomeracjami: łódzką i warszawską,
- korzystną strukturę gospodarki,
- słabą sytuację rozwoju infrastruktury i stanu opieki zdrowotnej w Mieście (w Mieście funkcjonuje jeden szpital, który wymaga nakładów inwestycyjnych, na terenie Miasta dostęp do opieki lekarzy specjalistów jest stosunkowo ograniczony),
- potencjał dla aktywizacji społecznej, zawodowej i gospodarczej mieszkańców,
- rezerwę terenów inwestycyjnych i infrastruktury dla przedsiębiorczości,

w tym możliwość rozwoju nowych form wsparcia inwestycji typu parki przemysłowe, tereny strefowe, obszary przywęzłowe, jako lokalne miejsca dla rozwoju przedsiębiorczości,

- potencjał przyciągnięcia do Miasta i obszarów bezpośrednio przyległych inwestorów z branży przetwórstwa rolno-spożywczego, logistyki, technologii bezpieczeństwa i przetwarzania żywności,
- potencjał dla rozwoju gospodarki zrównoważonej oraz efektywnej energetycznie i środowiskowej oraz wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych tj.: solary, pompy ciepła , fotowoltaika, itp.,
- potencjał MŚP stymulujący nowe usługi, odchodzenie od tradycyjnych form usług i produkcji na rzecz gospodarki sieciowej oraz e-gospodarki,
- potencjał dla rozwoju szkolnictwa zawodowego technicznego oraz praktycznego odchodzenia od tradycyjnej działalności rolniczej w tym dla rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw, działających na rynku lokalnym, ale także wychodzących poza region np. w sektorze nowoczesnych usług, w tym turystycznych,
- potencjał i zasoby dla rozwoju grup producenckich, powiązań kooperacyjnych i klastrów nastawionych na przetwórstwo, handel i eksport produkcji owocowo-warzywnej,
- potencjał dla tworzenia nowych form wsparcia przedsiębiorczości i usług dla biznesu w kierunku rozwoju innowacji i eksportu,
- potencjał dla rozwoju specjalizacji regionalnych i branż kluczowych dla województwa łódzkiego (branże kluczowe dla województwa to: energetyka, medycyna, farmacja i kosmetyki, innowacyjne rolnictwo, nowoczesne materiały budowlane, nowoczesny przemysł włókienniczy wraz sektorem mody oraz ICT).

Na określenie kierunków rozwoju miasta Skierniewice oraz zakres możliwości ich realizacji w sposób podstawowy wpływają zobowiązania samorządu Skierniewic wynikające z obecnego stanu zagospodarowania przestrzennego oraz możliwości finansowania poszczególnych zadań ze środków własnych oraz krajowych (podatki, opłaty, subwencje i dotacje), a także pozyskiwanych ze środków Unii Europejskiej (w najbliższej perspektywie finansowania).

Opisany w „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta

Skierniewice – II edycja” zły stan zagospodarowania przestrzennego, wynikające z niego zagrożenia, wskazują potencjalne kierunki działań samorządu. Z treści „Studium...” odnoszącej się do gospodarki przestrzennej wynika, że przyjęte kierunki rozwoju miasta cechować powinna realizacja zagospodarowania eliminującego zjawiska i ograniczenia negatywne dla rozwoju miasta. Należą do nich:

- zabudowa peryferyjnych obszarów miasta, słabo powiązanych z zabudową miejską i infrastrukturą miejską nabierająca niepokojących rozmiarów, tworząca nieład w przestrzeni miasta oraz zwiększająca koszty funkcjonowania miasta;
- brak realizacji zobowiązań publicznych na obszarach obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania;
- brak wytworzenia systemu zieleni ogólnomiejskiej, który spajałby całość lub znaczną część istniejących zespołów zieleni miejskiej;
- niemożność wykorzystania obszaru Osiedla Zdrojowego dla rozwoju działalności gospodarczej z zakresu produkcji w granicach ukształtowanych dużych i jednorodnych obszarów z zabudową przemysłową.

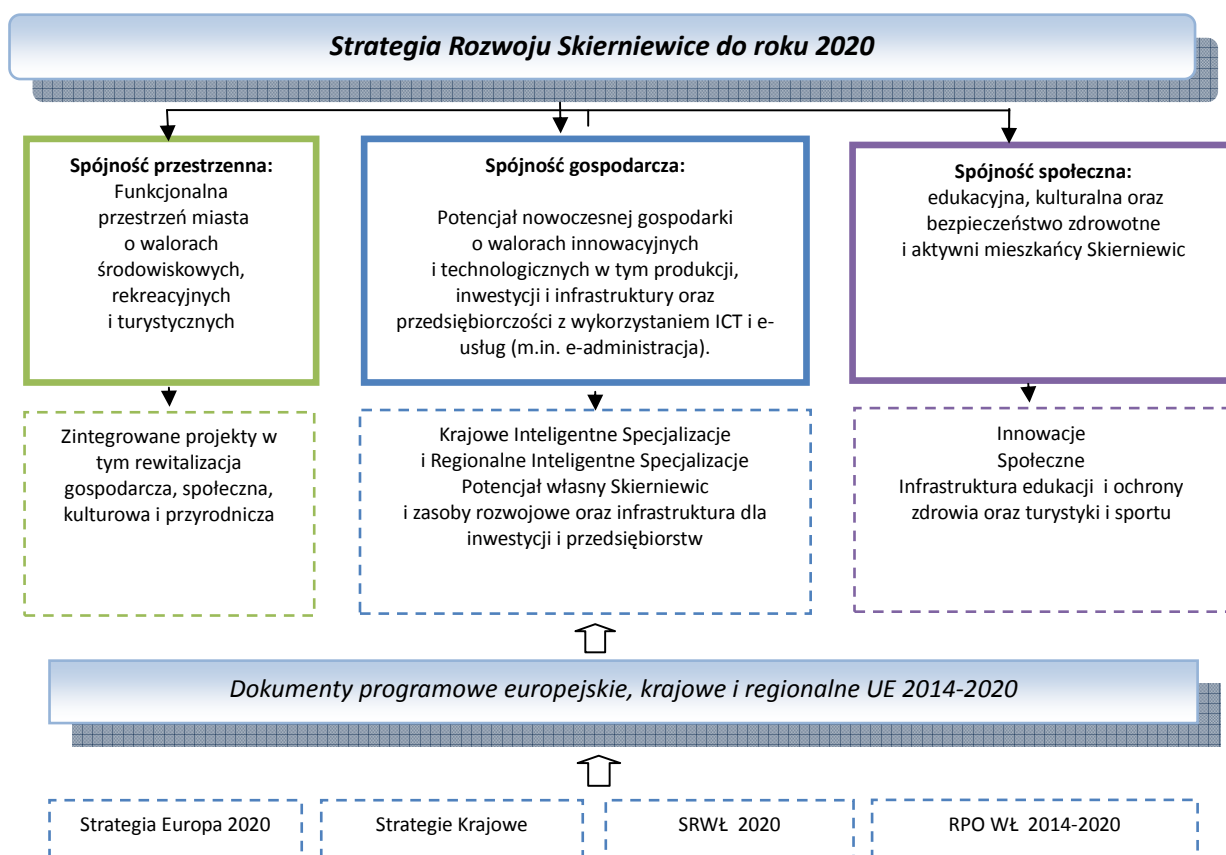
Jednocześnie w kierunkach rozwoju miasta winny zostać uwzględnione rekomendacje opracowanego w roku 2014 Studium przedinwestycyjnego dla obiektu uzdrowiskowo-rekreacyjnego. W perspektywie niniejszej Strategii rozwoju miasta Skierniewice należy:

1. zrezygnować z angażowania się miasta Skierniewice w rozwój funkcji uzdrowiska na terenie miasta,
2. zapewnić w przepisach prawa miejscowego wykorzystanie solanek dla celów leczniczych poprzez eliminację z obszaru miasta działalności produkcyjnej i usługowej, która mogą ograniczyć lub pogorszyć jakość środowiska naturalnego,
3. poszukiwać kolejnych form wykorzystania naturalnego bogactwa w postaci wód solankowych, skierowanych w stronę rozwoju turystyki rekreacyjnej.

Cele polityki przestrzennej, metody ich realizacji będą określone w dokumentach tworzonych poza niniejszą Strategią, m.in. w „Strategii rozwoju przestrzennego miasta Skierniewice” – jako polityce sektorowej niniejszego opracowania, „Analizie zmian w zagospodarowaniu przestrzennym wraz z oceną aktualności Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Skierniewice” oraz innych dokumentach planistycznych tworzonych w oparciu o przepisy ogólnie obowiązujące.

W wyniku analizy przyjęto następującą mapę orientacji strategicznej dla Skierniewic do 2020 roku.

Rys. 2 Mapa orientacji strategicznej Skierniewice do roku 2020

ANALIZA SWOT

Z przeprowadzonej analizy SWOT (patrz Załącznik nr 1) wynika, iż Miasto Skierniewice ma ogromny potencjał rozwojowy szczególnie w dwóch obszarach:

1. gospodarczym – ze względu na położenie w centralnej części Polski, bliskość najważniejszych dróg tranzytowych (A2, S8, DK 70); stosunkowo dobrze skomunikowane drogami wojewódzkimi Miasto stanowi atrakcyjny obszar inwestycyjny.
2. turystyki – ze względu na potencjał płynący z bogactwa zasobów przyrodniczych sąsiadujących ze Skierniewicami w celach rozwoju turystyki oraz wykorzystanie zasobów kulturowych i historycznych Skierniewic oraz ziemi skierniewickiej i łowickiej. Ogromny potencjał rozwojowy stanowi możliwość wykorzystania zasobów wód geotermalnych.

Do mocnych stron należy z pewnością zasób kadrowy, dobrze rozwinięta infrastruktura edukacyjna, potencjał badawczy, jak również aktywność mieszkańców. Niewątpliwymi słabościami i czynnikami hamującymi rozwój miasta mogą być m.in.: brak dużych zakładów produkcyjnych oferujących nowe miejsca pracy, niewykorzystany potencjał płynący z wód geotermalnych, problemy demograficzne, głównie: starzenie się społeczeństwa oraz zmniejszająca się liczba mieszkańców, a także czynniki funkcjonalne, takie jak niedostateczna estetyka niektórych części Miasta, czy brak kompleksowej oferty turystycznej. Powyższe czynniki mogą wpływać na słaby rozwój Miasta i lokalnego rynku pracy. Należy również podkreślić, że niektóre obiekty zabytkowe nie są dostępne dla turystów. Przewyciężenie tych uwarunkowań wyzwoli nowe impulsy rozwojowe Miasta Skierniewice. Bliskość dużych ośrodków miejskich (Warszawy i Łodzi) oddziałuje również na lokalny rynek pracy i odpływ mieszkańców, w tym szczególnie ludzi najlepiej wykształconych, którzy w Warszawie czy Łodzi poszukują lepiej płatnej pracy, adekwatnej do posiadanych kwalifikacji.

MISJA I WIZJA ROZWOJU MIASTA

Określenie wizji strategicznego rozwoju służy dążeniu do osiągnięcia optymalnego kierunku rozwoju Miasta. Wyznacza jednocześnie ramy działań strategicznych. Wizja określa stan docelowy, do osiągnięcia którego Miasto będzie dążyć w perspektywie najbliższych kilku lat. Zdefiniowanej misji i wizji podporządkowane są główne cele oraz działania realizowane przez Miasto. Natomiast celem zdefiniowania misji Miasta Skierniewice jest określenie roli władz Miasta w dążeniu do najbardziej pożądanego przyszłego jego kształtu – wizji. Wizja ta powinna być zbudowana w oparciu o posiadane zasoby i z uwzględnieniem potrzeb mieszkańców Miasta oraz kluczowych interesariuszy. Poniżej sformułowana wizja określa wytyczne dotyczące kierunku i sposobu działania władz samorządowych Miasta przyjętego na okres do 2020 roku.

WIZJA

Miasto Skierniewice atrakcyjnym miejscem zamieszkania, o wysokim poziomie rozwoju, przyjaznej środowisku gospodarce, atrakcyjne turystycznie oraz inwestycyjnie, oferujące perspektywę dobrej jakości życia.

Określona wizja rozwoju przedstawia pożądaną stan rozwoju Miasta Skierniewice i jest odpowiedzią na współczesne wyzwania rozwojowe tj.: zrównoważony rozwój gospodarczy, atrakcyjne warunki zamieszkania, edukacji, pracy i rekreacji. Pożądane będą także aktywne postawy mieszkańców i przedsiębiorców będące silnym impulsem rozwojowym dla Skierniewic. Oznacza to konieczność nie tylko wykorzystania zróżnicowanych potencjałów rozwojowych Miasta, ale także jego dobrych, spójnych powiązań z otoczeniem pod względem dostępności komunikacyjnej, inwestycyjnej i turystycznej. Powyższej wizji rozwojowej odpowiada misja koncentrująca się na:

MISJA

Zbudowanie nowoczesnego ośrodka miejskiego, wykorzystującego własny potencjał produkcyjno-usługowy oraz turystyczny i rekreacyjny, dogodne położenie geograficzne i walory naturalne dla rozwoju i wzmocnienia współpracy społeczno-gospodarczej, atrakcyjnego dla zamieszkania i pobytu.

Misja została zorientowana na:

- wykorzystanie w szerszym stopniu własnych potencjałów rozwojowych Miasta,
- wzmocnienie więzi społecznych i gospodarczych sprzyjających aktywności edukacyjnej, zawodowej i społecznej oraz turystycznej i zdrowotnej mieszkańców,
- zbudowanie świadomości bycia obywatelem Miasta Skierniewice, otwartym na potrzeby człowieka i otoczenia.

STRATEGICZNE KIERUNKI ROZWOJU

Cele strategiczne określają i koncentrują pożądane kierunki rozwoju Miasta i obszary, na jakie władze samorządowe powinny zorientować swoje działania.

Diagnoza społeczno-gospodarcza i przeprowadzona na jej podstawie analiza SWOT, pozwoliły na określenie następujących strategicznych celów rozwoju Miasta Skierniewice:

CEL GŁÓWNY STRATEGII

Rozwój nowoczesnego Miasta i zrównoważonej gospodarki o środowiskowych walorach technologicznych i dynamicznej przedsiębiorczości z udziałem aktywnych zawodowo i społecznie mieszkańców.

CELE STRATEGICZNE

<p>NOWOCZESNA i EFEKTYWNA GOSPODARKA</p> <p><u>Cel 1:</u></p> <p>Rozwój gospodarczy Miasta z wykorzystaniem istniejącego potencjału.</p>	<p>TURYSTYKA, SPORT, REKREACJA</p> <p><u>Cel 2:</u></p> <p>Rozwój turystyki, sportu i rekreacji</p>	<p>INFRASTRUKTURA</p> <p><u>Cel 3:</u></p> <p>Rozwój infrastruktury</p>	<p>RYNEK PRACY I AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO</p> <p><u>Cel 4:</u></p> <p>Rozwój rynku pracy i aktywne społeczeństwo</p>	<p>REWITALIZACJA</p> <p><u>Cel 5:</u></p> <p>Rewitalizacja kulturowa, przyrodnicza i społeczna</p>	<p>ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ</p> <p><u>Cel 6:</u></p> <p>Efektywność energetyczna i OZE</p>
---	--	--	--	---	--

CELE OPERACYJNE

<p><u>Cel Operacyjny 1.1.</u> Intensyfikacja rozwoju branży ogrodniczej</p> <p><u>Cel Operacyjny 1.2.</u> Rozwój pozarolniczej działalności gospodarczej</p>	<p><u>Cel operacyjny 2.1.</u> Budowa potencjału turystycznego z wykorzystaniem zasobów wód geotermalnych</p>	<p><u>Cel Operacyjny 3.1.</u> Rozwój nowoczesnego transportu publicznego</p>	<p><u>Cel Operacyjny 4.1.</u> Wsparcie aktywnych postaw na rynku pracy</p> <p><u>Cel Operacyjny 4.2.</u> Rozwój e-usług i społeczeństwa</p>	<p><u>Cel Operacyjny 5.1.</u> Rewitalizacja obszaru miejskiego i terenów zdegradowanych, w tym o znaczeniu historycznym</p>	<p><u>Cel Operacyjny 6.1.</u> Działania na rzecz zmniejszenia zużycia energii oraz ograniczenia emisji szkodliwych gazów i pyłów do atmosfery</p>
--	--	--	---	---	---

<p><u>Cel Operacyjny 1.3.</u> Wsparcie na rzecz promocji przedsiębiorczości i rozwoju MŚP</p>	<p><u>Cel operacyjny 2.2.</u> Rozwój oferty turystycznej i produktu turystycznego oraz rekreacyjno-sportowego Skierniewic</p>	<p><u>Cel Operacyjny 3.2.</u> Rozwój infrastruktury związanej z budownictwem mieszkaniowym <u>Cel Operacyjny 3.3.</u> Rozwój infrastruktury wsparcia przedsiębiorczości i inwestycji <u>Cel operacyjny 3.4.</u> Rozwój nowoczesnej edukacji <u>Cel operacyjny 3.5.</u> Rozwój infrastruktury ochrony zdrowia i rozwój usług medycznych <u>Cel Operacyjny 3.6.</u> Rozwój infrastruktury społecznej i usług społecznych <u>Cel operacyjny 3.7.</u> Poprawa i rozwój infrastruktury związanej z bezpieczeństwem publicznym</p>	<p>informacyjnego <u>Cel operacyjny 4.3.</u> Aktywizacja społeczności lokalnych i organizacji pozarządowych</p>	<p>dla Miasta</p>	<p><u>Cel Operacyjny 6.2.</u> Wzrost wykorzystania OZE</p>
---	---	--	---	-------------------	--

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie konsultacji z samorządem Miasta Skierniewice, czerwiec 2015 r.

CEL GŁÓWNY

Rozwój nowoczesnego Miasta i zrównoważonej gospodarki o środowiskowych walorach technologicznych i dynamicznej przedsiębiorczości

Opis Celu głównego Strategii:

Cel główny Strategii odnosi się do zakładanych w latach 2014-2020 priorytetów rozwoju zidentyfikowanych w dokumentach UE m.in. Strategia Europa 2020 oraz SRWŁ 2020 tj.:

- wzrost innowacyjności rozwiązań w gospodarce,
- nowoczesność usług i handlu,
- włączenie nauki w proces budowy konkurencyjnej gospodarki,
- zwiększenie aktywności i mobilności zawodowej mieszkańców,
- wsparcie gospodarcze w wymiarze terytorialnym.

W zakresie rozwoju gospodarczego strategiczne działania samorządu Miasta Skierniewice dotyczyć powinny w znacznej mierze budowy nowych przewag konkurencyjnych gospodarki Miasta opartych na kilku zasadniczych elementach, m.in.:

1. efektywnym wykorzystaniu infrastruktury dla potrzeb przedsiębiorczości i rozwoju technologii zrównoważonej i prośrodowiskowej gospodarki, a także rozwoju infrastruktury i inwestycji przedsiębiorstw na terenie Miasta;
2. wzmocnieniu potencjału wybranych dziedzin gospodarki bazujących na tradycyjnej strukturze gospodarczej Miasta, m.in.: produkcja przemysłowa, usługi i inne potencjały sektorowe;
3. aktywizacji zawodowej mieszkańców i stymulowaniu mobilności gospodarczej, sprzyjającej aktywności społeczno-gospodarczej i tworzeniu nowych form pracy na terenie Miasta.

CELE STRATEGICZNE I OPERACYJNE

Celami strategicznymi dla rozwoju Skierniewic w perspektywie do 2020 roku przyjęto:

- 1. Rozwój gospodarczy Miasta z wykorzystaniem istniejącego potencjału*
- 2. Rozwój turystyki, sportu i rekreacji*
- 3. Rozwój infrastruktury*
- 4. Rozwój rynku pracy i aktywne społeczeństwo*
- 5. Rewitalizacja kulturowa, przyrodnicza i społeczna*
- 6. Efektywność energetyczna i OZE*

Miasto, podobnie jak inne jednostki samorządu terytorialnego, zarówno na terenie województwa łódzkiego, jak i w innych województwach, dysponuje ograniczonymi zasobami w kontekście realizacji wszystkich wymienionych powyżej celów strategicznych. W związku z powyższym należy zadbać o to, aby w pierwszej kolejności realizowane były cele niezbędne do właściwego funkcjonowania Miasta. Zdefiniowane cele strategiczne określają długoterminowe kierunki rozwoju Miasta, natomiast cele operacyjne służą przełożeniu tych kierunków rozwoju na poziom szczegółowych działań operacyjnych.

Dla każdego celu strategicznego wskazano grupę celów operacyjnych, których realizacja umożliwi osiągnięcie oczekiwanego stanu docelowego nakreślonego przez obszary strategiczne. W ramach każdego z wymienionych celów operacyjnych zaproponowane zostały kierunki interwencji możliwe do realizacji w ramach danego celu. Warto pamiętać, że przedstawiony w dokumencie katalog stanowi jedynie propozycję i tym samym nie należy go traktować, jako zbioru zamkniętego, wyczerpującego wszystkie możliwości stojące przed Miastem, które w miarę realizacji założeń niniejszego dokumentu mogą ewaluować i przyczyniać się do powstawania kolejnych strategicznych kierunków, których realizacja pozwoli na osiągnięcie celów zdefiniowanych w misji i wizji.

CEL STRATEGICZNY I: ROZWÓJ GOSPODARCZY MIASTA Z WYKORZYSTANIEM ISTNIEJĄCEGO POTENCJAŁU

Rozwój gospodarczy Skierniewic ukierunkowany jest na realizację wielopłaszczyznowych działań wykorzystujących zasoby i potencjał infrastrukturalny, ludzki i środowiskowy Miasta. Wspólnym mianownikiem jest zrównoważony rozwój gospodarczy Skierniewic.

Gospodarka Skierniewic wymaga wzrostu technologicznego oraz innowacyjności, w tym także innowacyjności sektora MŚP. Nowoczesne technologie mają kluczowe znaczenie dla wzrostu gospodarki i powstawania nowych form rozwoju przedsiębiorczości. Zrównoważony rozwój Miasta uwzględnić powinien nie tylko potencjał infrastruktury dla rozwoju inwestycji przedsiębiorstw przy zachowaniu priorytetów gospodarki niskoemisyjnej. Rozwój gospodarczy oparty będzie w znacznej mierze na wzroście mikroprzedsiębiorstw oraz potencjału MŚP. Kluczowe jest zatem wsparcie usług dla rozwoju przedsiębiorczości, w tym przy współpracy z Łódzką Specjalną Strefą Ekonomiczną. Z uwagi na dominującą strukturę gospodarki, ważne jest pobudzanie aktywności gospodarczej i tworzenie nowych produktów i usług przez przedsiębiorców, a także rozwój nowych form działalności przedsiębiorstw MŚP, w tym e-handel, kooperacja przedsiębiorstw w formie powiązań lokalnych.

Poza unowocześnieniem technologicznym sektora MŚP ważnym elementem rozwoju gospodarczego Skierniewic będzie wspieranie sektorów branżowych, tj.: ogrodnictwa czy przetwórstwa rolno-spożywczego. Również w podejściu sektorowym istotnym czynnikiem rozwoju będzie, poza wsparciem określonych grup podmiotów czy specjalizacji wzmacniających dany sektor, wspieranie współpracy między B+R oraz przedsiębiorcami. Pozwoli to na wdrażanie nowych technologii, zwiększających przewagę konkurencyjności sektora. Rozwój nowoczesnej gospodarki oznacza realizację wsparcia w zakresie zapewnienia nowoczesnej infrastruktury dla przedsiębiorczości i inwestycji poprzez projekty rozwoju stref gospodarczych czy inkubatorów wspierających mikrofirmy. Lokalnym elementem wzrostu gospodarczego powinno być ponadto wsparcie zakładania firm opartych na technologiach czy pomysłach biznesowych, w tym start-upów. Wsparcie nowoczesnych technologii w gospodarce obejmować będzie projekty firm, które dotyczyć będą innowacji biznesowych oraz ekoinnowacji, czy rozwiązań przemysłów kreatywnych. Miasto posiada walory i potencjały rozwojowe w powyższym zakresie. Biorąc pod uwagę uwarunkowania naturalne i posiadane zasoby, Miasto rozwijać może wsparcie gospodarki zdrowotnej i rehabilitacyjnej oraz powiązanych z nimi usług jako lokalnej specjalizacji przeznaczając także na ten cel określone tereny np. powojenne do zagospodarowania rekreacyjnego i leczniczego. Odpowiednia rewitalizacja, w tym terenów krajobrazu przyrodniczego, obiektów kulturowych i w szczególności nadrzecznych bulwarów, generować będzie także rozwój nowych form aktywności mieszkańców, zarówno społecznej, jak i zawodowej.

Aktywność ta będzie skoncentrowana wokół kreowania lokalnego produktu turystycznego, czy usług gospodarki turystycznej na bazie posiadanych zasobów kulturowych i przyrodniczych. Rozwój infrastrukturalny dla podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej powinien zostać wzmocniony poprzez promocję nowych inwestycji na udostępnianych obszarach, a także poprzez rozwój atrakcyjnych form edukacji zawodowej, na przykład przy współpracy z potencjałem edukacyjnym Miasta i ŁSSE S.A. Powstanie Parku Inwestycji w Skierniewicach zapoczątkuje możliwość włączenia nowych obszarów do ŁSSE, budowę wspólnego systemu ulg dla inwestorów oraz wykształcenie nowych grup zawodowych przy współpracy z przedsiębiorcami. Istotnym sektorem jest także gospodarka związana z inwestycjami i technologiami środowiskowymi z uwagi na planowany rozwój gospodarki niskoemisyjnej. Ponadto, planowane działania w obszarze efektywności energetycznej Miasta czy rozwój sektora OZE będą wspomagać proces powstawania nowych zawodów oraz specjalizacji związanych z funkcjonowaniem zrównoważonej i ekologicznej gospodarki. Jest to związane z obsługą inwestycji, eksploatacją instalacji środowiskowych, czy w zakresie stosowania technologii termomodernizacyjnych, również w zakresie zapotrzebowania na kadry techniczne w obszarze szeroko rozumianej gospodarki eko-innowacyjnej.

W tym kontekście kreowanie gospodarki niskoemisyjnej jest komplementarne z rozwojem gospodarki turystycznej na bazie walorów kulturowych i przyrodniczych Miasta (zasoby wodne, parki i bulwary), a także w zakresie usług turystyki zdrowotnej i rehabilitacyjnej. Położenie oraz potencjał terenów inwestycyjnych mogą stać się znaczącymi czynnikami rozwojowymi, przy odpowiednim dostępie komunikacyjnym Miasta. Niezbędna ku temu jest promocja gospodarcza Miasta.

Zarówno gospodarczy profil Miasta ukierunkowanego na zrównoważony rozwój, w tym technologie i gospodarkę prośrodowiskową, jak i nowoczesna infrastruktura, przyczyni się do wzrostu atrakcyjności Skierniewic dla działalności gospodarczej. Dogodne położenie geograficzne oraz dobre skomunikowanie Miasta są czynnikami wpływającymi na zainteresowanie inwestorów miastem jako miejscem lokowania przedsięwzięć produkcyjnych i usługowych. Poza infrastrukturalnym rozwojem terenów dla inwestycji ważne jest rozwijanie na nich kooperacji firm, w tym usług na rzecz współpracy przemysłowej w postaci, np. parku przemysłowego czy inkubatora przedsiębiorczości. Kolejnym czynnikiem rozwoju gospodarczego powinno być tworzenie warunków dla aktywizacji zawodowej oraz mobilności zawodowej mieszkańców. Dostępność kadr o odpowiednich kwalifikacjach i umiejętnościach zawodowych dostosowanych do potrzeb przedsiębiorców czy gospodarki jest wskazywana, jako jeden z ważniejszych

elementów wpływających na konkurencyjność gospodarczą danego obszaru.

Cel operacyjny 1.1. Intensyfikacja rozwoju branży ogrodniczej

Sytuacja w branży ogrodniczej w Polsce jest znacznie lepsza niż w Europie Zachodniej, gdzie od kilku lat notowane są spadki rozwoju. Branża ogrodnicza w Polsce to nadal rynek z dużym potencjałem, zwłaszcza w sprzedaży materiału roślinnego. Rok 2014 to kolejny udany rok dla całej branży. Wiodący operatorzy na rynku ogrodniczym zanotowali dwucyfrowe wzrosty sprzedaży. Według danych Euromonitor International szacowana wartość rynku ogrodniczego w Polsce w 2014 roku to ponad 971 mln złotych, a prognozowany wzrost w sezonach 2013/2014 i 2014/2015 kształtuje się na poziomie 1,7-1,8 %. Wzrost sprzedaży materiału roślinnego w Polsce jest niższy niż w całej Europie Wschodniej, ale wyższe niż w krajach Europy Zachodniej¹. Ogrodnictwo (jako forma rekreacji) w Polsce staje się również coraz popularniejszym sposobem spędzania wolnego czasu. Jest również bardzo perspektywnym rynkiem. Rosnący od kilku lat popyt na rośliny ozdobne, kwiaty i krzewy stwarza ogromne możliwości dla rozwoju branży. Polacy przeznaczają coraz więcej pieniędzy na wyposażenie domu i urządzenie ogrodu. Urządzanie/aranżacja ogrodów staje się dla polskich konsumentów synonimem wypoczynku, wygody i luksusu, co sprawia, że przywiązują oni coraz większą wagę zarówno do estetycznego wyglądu otoczenia domu, jak i aranżacji wewnątrz. Jest to ściśle związane z ogólną poprawą sytuacji ekonomicznej Polaków. Rozwój branży ogrodniczej (wzrost popytu na rośliny) oznacza jednoczesny rozwój usług komplementarnych potrzebnych do utrzymania ogrodu takich jak: nasiona, podłoża, nawozy, pojemniki, akcesoria do nawadniania, narzędzia, architektura ogrodowa, materiały budowlane do ogrodu, instalacje nawodnieniowe, itd. Sektor kwaciarstwa powiązany ściśle z innymi działami ogrodnictwa i produkcji stwarza w tym zakresie ogromną siłę napędową dla gospodarki, a także daje wiele miejsc pracy w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw. Potencjał tej branży połączony z tradycjami Miasta Skierniewice może być wykorzystany w rozwoju gospodarczym Miasta.

1

W związku z powyższym, uzasadnionym jest podejmowanie w Mieście Skierniewice działań sprzyjających rozwojowi tej branży, np.: poprzez wsparcie budowy ogrodnich rynków hurtowych o znaczeniu zarówno regionalnym, jak i ponadregionalnym. Można to osiągnąć poprzez wsparcie inicjatyw kooperacyjnych. Również handel detaliczny powinien stać się ważnym czynnikiem rozwoju branży ogrodnich na terenie Miasta. Równie istotnym zadaniem jest wspieranie współpracy między sektorem B + R oraz przemysłem, co pozwoli na wypracowanie i wdrażanie nowych technologii w ogrodnictwie. Działania na rzecz dalszego rozwoju specjalizacji ogrodnich Miasta powinny być skoncentrowane na wykorzystaniu istniejących zasobów i potencjału. Do promocji lokalnych i regionalnych produktów należy wykorzystać rozpoznawalną już w kraju i zagranicą markę Miasta oraz Instytutu Ogrodnictwa, jak i istniejących już grup producenckich i inicjatyw klastrowych. Poniżej zaprezentowano przykładowe działania, które w bezpośredni sposób przełożą się na intensyfikację rozwoju branży ogrodnich w Mieście Skierniewice.

Proponowane działania:

- wspieranie współpracy pomiędzy sektorem B+R, a przemysłem (opracowywanie na potrzeby przemysłu nowych technologii i ich wdrażanie, szkolenia dla producentów i przetwórców), szczególnie w zakresie nasiennictwa oraz nowoczesnych technologii upraw roślin,
- organizacja zaplecza technicznego np., w postaci inkubatora ogrodnich,
- zbudowanie wspólnej marki, która stanie się dźwignią w handlu lokalnych produktów,
- wsparcie rozwoju rynków hurtowych,
- promocja i wspieranie powstawania grup producenckich oraz inicjatyw klastrowych,
- prowadzenie akcji promujących ogrodnich tradycje Skierniewic, przy wykorzystaniu już rozpoznawalnych marek,
- organizacja imprez masowych związanych z ogrodnictwem (konferencje, targi).

Cel operacyjny 1.2. Rozwój pozarolniczej działalności gospodarczej

Pozarolnicza działalność gospodarcza obejmuje m.in. takie kategorie jak leśnictwo, działalność produkcyjną, przetwórstwo produktów rolnych (np. mięsa, owoców i warzyw, napojów, wyrobów piekarniczych), przetwarzanie drewna, działalność rękodzielniczą, handel, agroturystykę i wynajem pokoi, budownictwo, transport i magazynowanie, obsługę

nieruchomości i wynajem maszyn (m.in.: działalność agencji kupna i sprzedaży, wypożyczanie urządzeń rolniczych), wytwarzanie i zaopatrywanie w energię oraz inne kategorie niesklasyfikowane, jako działalność rolnicza. Biorąc pod uwagę potencjał turystyczny Miasta należy dbać o promocję oraz wspierać rozwój branż, które nie będą w negatywny sposób wpływać na jakość środowiska naturalnego na terenie Skierniewic. Jednocześnie branże te będą budować nowe miejsca pracy, a przy tym tworzyć komplementarną usługę turystyczną. Priorytetowymi powinna stać się działalność gospodarcza o charakterze turystycznym i rekreacyjnym. W celu zachęcenia mieszkańców do podejmowania działań na rzecz samozatrudnienia powinno się stworzyć szereg zachęt dla potencjalnych przedsiębiorców z branż kluczowych dla jego rozwoju. Pomocą przy realizacji tego celu służyć mogą usługi oferowane przez Krajowy System Usług (KSU). KSU oferuje szereg instrumentów finansowych oraz doradczych, które mogą stać się zachętą do rozpoczęcia działalności gospodarczej. Wśród tych instrumentów wymienić należy: fundusze pożyczkowe, fundusze poręczeniowe, usługi z zakresu ochrony środowiska (pomoc we wdrażaniu zmian wpływających na poprawę jakości środowiska), proinnowacyjne usługi doradcze. KSU oferuje również specjalistyczne usługi dla firm z branży przetwórstwa rolno-spożywczego, marketingu i sprzedaży produktów. W celu zapewnienia kompleksowej obsługi potencjalnych przedsiębiorców niezbędne jest również podejmowanie tzw. działań miękkich. Pozwolą one przedsiębiorcom dowiedzieć się jak podnieść swoją konkurencyjność w branży oraz jak wzmocnić rozpoznawalność wspólnej marki, a w konsekwencji jak zwiększyć wspólne zyski. Komisja Europejska opracowując wytyczne do nowego okresu programowania dostrzegła konieczność wsparcia rozwoju przedsiębiorczości i form pozarolniczej działalności gospodarczej. Na potrzeby realizacji tego celu opracowano Program Rozwoju Przedsiębiorstw do 2020 r. (PRP), który stanowi program wykonawczy do Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020” (SIiEG). PRP stał się również podstawą do stworzenia programu operacyjnego na lata 2014-2020 w zakresie kompetencji Ministerstwa Gospodarki – tzn. konkurencyjności, innowacyjności, przedsiębiorczości i dostosowania zasobów ludzkich do potrzeb gospodarki. Program ukierunkowany jest na rozwój przedsiębiorstw poprzez zapewnienie najlepszych dla ich potrzeb warunków i instrumentów.

Proponowane działania:

- wspieranie rozwoju działalności gospodarczej, nieuciążliwej dla środowiska naturalnego z wykorzystaniem OZE,
- wspieranie rozwoju w zakresie działalności turystycznej i rekreacyjnej oraz budowanie produktu turystycznego,
- wspieranie rozwoju działalności usługowej ze szczególnym uwzględnieniem branży hotelarskiej i gastronomicznej,
- promocja produktów lokalnych pod wspólną marką (certyfikacja produktów).

Cel operacyjny 1.3. Wsparcie na rzecz promocji przedsiębiorczości i rozwoju MŚP

Wzmocnieniu ulegać powinny powiązania kooperacyjne firm, w tym o charakterze klastrowym na przykład producentów owoców, klastra ogrodniczego. Umacnianie relacji powinno być zauważalne na rynku lokalnym produkcji żywności oraz innych artykułów rolniczych i ogrodniczych, a także procesach restrukturyzacji i modernizacji rolnictwa, przy współpracy z edukacją, szkolnictwem, instytucjami B+R oraz otoczenia biznesu. Jako przykład można podać klaster z SGGW, dysponujący szerokim zapleczem badawczym w sferze nauk rolniczych, czy tworzenie specjalizacji na bazie Klastra Owocowo-Warzywnego i nowych produktów lokalnych na rzecz powstawania lokalnych konsorcjów współpracy nauki z biznesem. Wsparcie kooperacji przedsiębiorstw powinno być także ukierunkowane w większym stopniu na relacje z kapitałem zewnętrznym, w tym zagranicznym, co powinno wpłynąć korzystnie na regionalny rynek pracy. Promocja tych lokalnych przedsiębiorstw powinna objąć takie formy aktywności jak: oferta promocji opracowana wspólnie z samorządem, udział firm lokalnych w targach i procesach współpracy również z partnerami spoza regionu. Rozwój MŚP i sektora rolnego jest jednym z kierunków strategicznego rozwoju województwa łódzkiego w SRWŁ 2020. W tym zakresie korzystnym rozwiązaniem na poziomie lokalnym będzie marketing, promocja i dystrybucja żywności oraz produktów skierniewickich producentów, a także lokalna certyfikacja produktów rolnych jako produktów dobrej jakości i ekologicznych. W ramach zintegrowanych programów lokalnych samorząd Skierniewic może tworzyć warunki dla promocji MŚP i mikroprzedsiębiorców wyróżniających się konkurencyjnością zewnętrzną oraz wchodzących w struktury sieciowe (co ożywi lokalny rynek produkcji i usług).

Proponowane działania:

- Przyjęcie spójnego systemu wsparcia przedsiębiorczości i inwestycji, w tym ulg lokalnych i innych form wsparcia instytucjonalnego dla firm inwestujących na terenie Skierniewic w zakresie np.: usług innowacyjnych, eksportowych, eko-innowacyjnych;
- Wspieranie e-usług i e-handlu w wymianie gospodarczej i przedsiębiorstwach;
- Wzmocnienie sieciowej kooperacji w rolnictwie i produkcji rolno-spożywczej oraz umocnienie sektorów i branż o znaczącym potencjale dla rozwoju lokalnego (gospodarka rolno-spożywcza, ogrodnictwo, gospodarka turystyczna, zdrowotna, rehabilitacyjna);
- Koordynacja lokalnej polityki inwestycyjnej i wspieranie lokalnych systemów ulg i zachęt na etapie pozyskiwania inwestorów dla Skierniewic;
- Utworzenie miejskiego certyfikowanego punktu konsultacyjnego i doradczego o charakterze zintegrowanych usług informacyjnych dla firm w zakresie możliwości pozyskania wsparcia przedsiębiorczości z programów UE oraz asystę przy opracowaniu wstępnym projektu UE według wytycznych na lata 2014-2020 dla lokalnych przedsiębiorców;
- Pozyskanie środków z RPO WŁ 2014-2020 na rzecz np. przygotowania nowoczesnej infrastruktury oraz kompleksowego uzbrojenia terenów inwestycyjnych, tworzenia lokalnych parków przemysłowych i wsparcia inkubatorów przedsiębiorstw, w tym start-up;
- Wdrożenie nowych instrumentów wsparcia przedsiębiorczości np. lokalnej platformy biznesu z udziałem lokalnych producentów i dostawców z systemem e-zamówień.

CEL STRATEGICZNY II. ROZWÓJ TURYSTYKI, SPORTU I REKREACJI

Turystyka stanowi trzecią, co do wielkości działalność społeczno-gospodarczą w UE i szacuje się, że generuje ponad 10% PKB w UE, zapewniając około 11% wszystkich miejsc pracy. Turystyka jest ważnym sektorem zarówno dla obywateli UE, jak i dla unijnej gospodarki. Wywiera ona pozytywny wpływ na wzrost gospodarczy i zatrudnienie w UE. Ponadto przemysł turystyczny jest jedną z niewielu branż, która pomimo kryzysu cały czas rozwija się i tworzy nowe miejsca pracy². Zgodnie z priorytetami Unii Europejskiej (UE) określonymi w strategii „Europa 2020”, a także w celu utrzymania pozycji Europy jako

---

² Źródło: <http://www.ectaa.org/>

najpopularniejszego kierunku turystycznego na świecie, Komisja Europejska w okresie 2014-2020 proponuje nowe ramy skoordynowanych działań w zakresie turystyki w celu podniesienia konkurencyjności europejskiej gospodarki turystycznej³.

Postrzeganie turystyki jako konkurencyjnej dziedziny gospodarczej w UE oznacza ujęcie rozwoju turystycznego, jako zagadnienia przekrojowego, powiązanego z takimi elementami europejskiej polityki jak: swobodny przepływ osób, towarów i usług, małe i średnie przedsiębiorstwa, ochrona konsumentów, polityka ochrony środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu, a także polityka regionalna. Obszar turystyki generować będzie także perspektywę rozwoju miejsc pracy, możliwości przekwalifikowania kadr na obszarach wiejskich, powiązania oferty turystycznej opartej na walorach krajobrazowych i kulturowych z lokalnymi usługami, produktami, a także wprowadzania rozwiązań w zakresie nowoczesnych narzędzi sprzedaży, marketingu i promocji, w tym platform ICT⁴.

Cel operacyjny 2.1. Budowa potencjału turystycznego z wykorzystaniem zasobów wód geotermalnych

Niewątpliwym atutem dla rozwoju gospodarczego Skierniewic jest posiadanie istotnych i rozpoznawalnych walorów kulturowych, naturalnych, przyrodniczych i środowiskowych dla rozwoju lokalnych i ponadlokalnych usług oraz produktów turystycznych. Rozwojowi turystyki poza walorami naturalnymi (zalew, park oraz zasoby geotermalne) sprzyja także polityka inwestycji w zakresie budowy infrastruktury turystycznej. Oznacza to spójny i długotrwały efekt w postaci rozwoju gospodarki turystycznej i jej nowych sektorów, jak np.: turystyka zdrowotna i aktywna (np. piesza, rowerowa, konna, kajakowa, itp.). Tworzy to w skali regionu potencjał dla kreowania produktów turystycznych o charakterze sieciowym promujących lokalną markę turystyczną przy wykorzystaniu rozpoznawalnych motywów skierniewickich, np. jabłko, owoce, zdrowe sady czy tereny zieleni i rekreacji przyrodniczej w mieście. Pobyt w skierniewickim kompleksie SPA może być na przykład poszukiwaną formą relaksu i odpoczynku dla mieszkańców aglomeracji warszawskiej i łódzkiej. Turystyka rozwija się także na bazie oferty kulturalnej Miasta, zabytków, a także promocji lokalnych produktów.

---

³ http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/flash_arch_404_391_en.htm#392

⁴ Program Rozwoju Turystyki do 2020 roku. Ministerstwo Sportu i Turystyki, Warszawa 2014r.

Proponowane działania

- Rozwój nowych form gospodarki związanej z sektorami rozwoju w zakresie działalności turystycznej, rekreacyjnej, rehabilitacyjnej (także narzędzi wsparcia wykorzystujących nowoczesne technologie komunikacyjne np. platformy sprzedażowe, e-zamówienia, e –usługi);
- Rozwój innowacyjnych usług świadczonych z wykorzystaniem zasobów naturalnych wód solankowych;
- Rozwój nowych sektorów gospodarki lokalnej związanych z potencjałem środowiskowym, przyrodniczym, rekreacyjnym, turystycznym oraz zdrowotnym, a także e-usług powiązanych z danymi sektorami i branżami w zakresie wymiany informacji i technologii.

Cel operacyjny 2.2. Rozwój oferty turystycznej i produktu turystycznego oraz rekreacyjno-sportowego Skierniewic

Kreowanie oferty turystycznej oparte powinno być na wielopoziomowej współpracy lokalnych i regionalnych partnerów. Współpraca taka powinna być ukierunkowana na tworzenie atrakcyjnej rynkowo oferty turystycznej. Korzystnym byłoby aktywne włączenie podmiotów w kreację i wdrożenie produktów turystycznych Miasta Skierniewice.

Poprzez inwestowanie w infrastrukturę i planowe działania promocyjne, władze Miasta mogą przyczynić się do tworzenia atrakcyjnych i dogodnych warunków życia i wypoczynku na terenie Skierniewic oraz do rozwoju turystyki rekreacyjno-wypoczynkowej poprzez włączenie Miasta w sieci europejskich szlaków turystycznych np. turystyki wodnej, rowerowej, pieszej, biegowej i konnej.

Skierniewice dysponują także rozwiniętą bazą sportową (pływalnia, hale sportowe, boiska) oraz potencjałem rozwoju oferty rekreacyjnej w postaci zasobów naturalnych zlokalizowanych w granicach miasta lub bezpośrednim sąsiedztwie (np.: zalew „Zadębie”, Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy Zwierzyniec Królewski, Bolimowski Park Krajobrazowy, rzeka Rawka). Na potrzeby rekreacji i sportu oraz oferty turystycznej możliwe jest utworzenie obszarów rekreacyjnych na terenach powojkowych, a także jego przeznaczenie na cele budowy basenu ze słonymi wodami geotermalnymi. Infrastruktura i oferta rekreacyjna tego typu wpływa na atrakcyjność ośrodka oraz na rozwój nowych usług związanych z ofertą głównych atrakcji turystycznych i rekreacyjnych Miasta. Kolejnym czynnikiem jest zagospodarowanie na potrzeby sportu, rekreacji i turystyki bulwarów

np. poprzez uruchamianie plenerowych siłowni w postaci lokalnych stref aktywności ruchowej i zdrowotnej mieszkańców. Skierniewice posiadają także potencjał dla rozwoju szlaków turystycznych, ciągów spacerowych i rekreacyjnych, w tym ścieżek rowerowych i szlaków konnych. Ważne jest powiązanie ich ze szlakami krajowymi, tematycznymi, czy europejską siecią szlaków rowerowych.

Proponowane działania:

- Kreowanie marki Skierniewice REKREACJA RUCHOWA i TURYSTYKA ZDROWOTNA;
- Rozwój szlaków i produktów turystycznych związanych z wykorzystaniem walorów naturalnych Skierniewic (szlaki rowerowe, konne, piesze, kajakowe), a także zintegrowanie oferty i szlaków wokół lokalnych atrakcji turystycznych w postaci, m.in.: nowego Parku SPA z innymi atrakcjami turystycznymi Skierniewic, np.: Parowozownią Skierniewice, Parkiem Miejskim, czy Zalewem „Zadębie”;
- Stworzenie ośrodka sportów aktywnych w Skierniewicach na bazie walorów Zalewu „Zadębie” czy rzeki Rawki;
- Utworzenie we współpracy z ROTWŁ klastra rekreacji turystycznej lub zdrowotnej w celu rozwoju kadr i lokalnych produktów turystycznych;
- Podnoszenie atrakcyjności bazy turystycznej oraz sportowo-rekreacyjnej, rozwój szlaków turystyki zdrowotnej, rekreacji ruchowej i turystyki kulturowej;
- Wdrożenie do oferty turystycznej Miasta nowoczesnych technologii i cyfryzacji usług turystyki i kultury;
- Wzmocnienie nowoczesnych e-usług oraz narzędzi ICT do promocji oferty turystycznej m.in.: utworzenie Lokalnej Platformy Turystycznej i aplikacji mobilnych do promocji turystycznej. ROTWŁ z funkcją operatora klastrowego turystyki mogłaby generować sieciowy produkt i ofertę przy współpracy z gminami: Maków, Bolimów, Głuchów, Godzianów, Lipce Reymontowskie, Nowy Kawęczyn, Skierniewice oraz gmin spoza powiatu, tj.: Nieborów. ROTWŁ mogłaby również tworzyć atrakcyjne szlaki rowerowe, rzeczne, kajakowe, piesze czy przyrodniczo-dydaktyczne w ramach promocji aktywnej turystyki i rekreacji;
- Tworzenie lokalnych powiązań kooperacyjnych np. w obszarze sieciowego produktu turystyki, w tym turystyki zdrowotnej i rehabilitacyjnej, np. na bazie basenu z wodami geotermalnymi, czy zagospodarowaniem terenów powojkowych dla celów rekreacyjnych i leczniczych;

- Zintegrowany produkt turystyczny Skierniewic i utworzenie sieci współpracy podmiotów zaangażowanych w rozwój turystyczny, rekreacyjny oraz sportowy Skierniewic;
- Rozwój kadr dla usług turystycznych, rekreacyjnych i aktywizacji sportowej;
- Wykorzystanie potencjału geotermalnego na rzecz zbudowania, na bazie walorów solankowych wód termalnych, bogatej oferty SPA i Wellness;
- Podwyższenie jakości świadczonych usług składających się na produkt turystyczny, głównie poprzez doskonalenie obsługi klienta;
- Kreowanie dodatkowego popytu na wypoczynek i budowanie nowych produktów i usług okołoturystycznych o lokalnym charakterze i specyfice;
- Kreowanie polityki samorządowej wspierającej rozwój turystyki, np. dla dzieci i młodzieży szkolnej⁵.

CEL STRATEGICZNY III ROZWÓJ INFRASTRUKTURY

Cel operacyjny 3.1. Rozwój nowoczesnego transportu publicznego

Miasto Skierniewice posiada korzystne położenie i jest bardzo dobrze skomunikowane ze stolicami województw: mazowieckiego i łódzkiego, zarówno za pośrednictwem transportu drogowego, jak i kolejowego (połączenia krajowe i zagraniczne). Dostępność Miasta poprawiła się po wybudowaniu autostrady A2. W związku z potencjałem turystycznym i inwestycyjnym Skierniewic, dostępność komunikacyjna i jakość infrastruktury drogowej stanowi priorytet w działaniach na rzecz szybkiego i zrównoważonego rozwoju Miasta. Stan infrastruktury drogowej oraz transportu lokalnego stanowi jeden z czynników wpływających na jakość życia oraz na obciążenie środowiska naturalnego. W celu zwiększenia atrakcyjności Miasta należy podjąć działania, których celem będzie budowa i rozbudowa nowoczesnej infrastruktury drogowej. Stan infrastruktury drogowej wpływa na sposób postrzegania Miasta przez jego mieszkańców, inwestorów, a także turystów. W celu poprawy bezpieczeństwa mieszkańców zaleca się rozbudowę infrastruktury okołodrogowej, tj. chodników, poboczy i ścieżek rowerowych, stanowiących spójną całość i uzupełniających sieć dróg. Priorytetem Miasta powinny być działania zmierzające do wybudowania obwodnicy Miasta, która wyprowadzi ruch tranzytowy z centrum,

⁵ Program Rozwoju Turystyki do roku 2020,(projekt). Ministerstwo Sportu i Turystyki, Departament Turystyki, Warszawa 2014

a tym samym usprawni ruch drogowy. Poprawi również komfort życia w Mieście i pozytywnie wpłynie na jakość środowiska naturalnego, co ma duże znaczenie w zakresie rozwoju turystycznego potencjału Miasta. Inwestycje realizowane w ramach tego celu powinny być ukierunkowane również na podniesienie atrakcyjności obszaru byłego poligonu wojskowego. Odpowiednie skomunikowanie tego obszaru z pozostałą częścią Miasta powinno przyczynić się do poniesienia wartości inwestycyjnej tego obszaru, a w przyszłości ułatwi mieszkańcom korzystanie z obiektów zlokalizowanych na tym terenie. Już dzisiaj należy podjąć działania w celu rozbudowy połączeń środków komunikacji miejskiej, stawiając na nowoczesne i przyjazne środowisku naturalnemu rozwiązania. Zapewnienie połączeń ze wszystkimi częściami Miasta w ramach komunikacji miejskiej przyczyni się do ochrony powietrza atmosferycznego w Mieście oraz poprawy jakości życia jego mieszkańców. Rozwijając infrastrukturę drogową należy dążyć do zapewnienia również odpowiedniej liczby miejsc parkingowych, także z myślą o rozwoju obiektów rekreacyjnych na terenie Miasta.

W ramach tego celu zostaną podjęte działania na rzecz rozwiązań ułatwiających funkcjonowanie w społeczeństwie osobom niepełnosprawnym, szczególnie w zakresie udogodnień związanych z przystosowaniem obiektów użyteczności publicznej do ich potrzeb (windy, podjazdy, miejsca parkingowe), jak również zakup odpowiednich środków transportu publicznego.

Proponowane działania:

- Budowa obwodnicy Miasta;
- Sukcesywne przystosowanie infrastruktury transportowej, w tym środków transportu do potrzeb osób niepełnosprawnych (usunięcie barier architektonicznych i komunikacyjnych);
- Rozbudowa infrastruktury drogowej i okołodrogowej (chodniki, pobocza, ścieżki rowerowe);
- Budowa miejsc parkingowych;
- Rozwój sieci połączeń komunikacji miejskiej połączony z modernizacją środków transportu.

Cel operacyjny 3.2. Rozwój infrastruktury związanej z budownictwem mieszkaniowym

Miasto Skierniewice ze względu na swoje położenie oraz dobrą dostępność komunikacyjną, stanowi miejsce atrakcyjne do osiedlania się dla osób, które z jednej strony szukają ciszy i spokoju, z drugiej strony nie chcą rezygnować z możliwości oferowanych przez duże miasto w pobliżu (oferta pracy, oferta handlowa i kulturalna). W celu zwiększenia atrakcyjności osadniczej Miasta warto podejmować działania związane z rozwojem na jego terenie budownictwa mieszkaniowego oraz zabezpieczeniem infrastruktury niezbędnej do rozwoju osadnictwa. W celu skutecznej konkurencji z ofertami innych jednostek samorządowych niezbędne będą również działania związane z tworzeniem warunków prawnych dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego wielo- i jednorodzinne. Ważne będą również akcje informacyjne i promocyjne, których celem będzie informowanie o dostępnych zasobach mieszkaniowych i terenach inwestycyjnych przeznaczonych na ten cel w Skierniewicach.

Proponowane działania:

- Stworzenie warunków prawnych (postanowienia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego), które dadzą możliwość rozwoju budownictwa wielo- i jednorodzinne;
- Przystosowywanie (uzbrojenie) terenów pod budownictwo mieszkaniowe;
- Rozwój budownictwa komunalnego;
- Rozwój sieci wodno-kanalizacyjnej;
- Promocja oferty osadniczej (informacja o terenach pod zabudowę, dostępność budynków użyteczności publicznej i ich lokalizacja względem potencjalnych inwestycji).

Cel operacyjny 3.3. Rozwój infrastruktury wsparcia przedsiębiorczości i inwestycji

Rozwój nowoczesnej infrastruktury dla rozwoju gospodarki, przedsiębiorczości oraz inwestycji stanowi jeden z kluczowych aspektów gwarantujących utrzymanie procesów rozwojowych Miasta. Oferta odpowiedniej infrastruktury dla przedsiębiorstw wpłynie na wzrost konkurencyjności Skierniewic na mapie gospodarczej kraju i regionu. Dla rozwoju przedsiębiorczości i inwestycji należy wykorzystać potencjał położenia geograficznego i dostępność transportową Miasta oraz jego skomunikowanie i logistykę

dla zagospodarowania terenów inwestycyjnych. W celu utworzenia parku przemysłowego na terenach inwestycyjnych oraz na potrzeby planowanych inwestycji przedsiębiorstw należy zintensyfikować systemowe podejście do rozwoju przedsiębiorczości np.: poprzez współpracę z IOB oraz ŁSSE. Kolejnym aspektem jest rozwój infrastruktury B+R dla firm, budowa inkubatora przedsiębiorczości i wsparcie rozwoju technologicznego, także w tradycyjnych sektorach, takich jak rolno-spożywczy czy komunalny. W zakresie wsparcia przedsiębiorczości ważny jest także rozwój specjalistycznych usług dla mikroprzedsiębiorstw m.in.: eko-usług, logistyki, ICT, usług innowacyjnych oraz eksportowych dla firm.

Powyższe podejście stworzy zintegrowany system lokalnego wsparcia przedsiębiorczości i inwestycji oparty na kompleksowej obsłudze i wsparciu rozwoju inwestycji poprzez tworzenie korzystnych warunków do inwestowania dla lokalnych przedsiębiorstw i podmiotów gospodarczych spoza Miasta, a także przygotowanie regionalnej oferty dla przedsiębiorczości.

Proponowane działania:

- Wsparcie aktywności w zakresie wzrostu mikroprzedsiębiorstw, w tym powstawania podmiotów start-up w ramach lokalnego inkubatora przedsiębiorczości;
- Rozwój nowoczesnych terenów i infrastruktury inwestycyjnej, w tym utworzenie zaplecza infrastruktury badawczo-rozwojowej dla rozwoju technologii np. rolno-spożywczych;
- Utworzenie parku przemysłowego na terenach inwestycyjnych przy współpracy z ŁSSE oraz udostępnienie nowoczesnej infrastruktury dla przedsiębiorstw, w tym infrastruktury B+R;
- Wspieranie dalszych powiązań kooperacyjnych branżowych przedsiębiorstw w Skierniewicach i rozwój produktów klastrowych;
- Rozwój sieci wodno-kanalizacyjnej;
- Przeznaczanie terenów pod działalność gospodarczą (ze szczególnym uwzględnieniem branż kluczowych dla regionu) i uzbrojenie ich w infrastrukturę techniczną.

Cel operacyjny 3.4. Rozwój nowoczesnej edukacji

Oferta edukacyjna to nie tylko element związany z rozwojem społecznym, ale bardzo często ważny czynnik wpływający na rozwój gospodarczy i zawodowy lokalnej społeczności.

Jak wykazały analizy przeprowadzane na potrzeby opracowania Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020, istnieje poważny problem niedopasowania obecnej oferty edukacyjnej do potrzeb lokalnego rynku pracy. Szczególnie problem ten przejawia się w skali kształcenia zawodowego. Dlatego warto podejmować działania w celu dopasowania systemu edukacyjnego do specyfiki obszaru Miasta Skierniewice, uwzględniając potrzeby zidentyfikowane wśród lokalnych inwestorów i przedsiębiorców. Istotne wydaje się wspieranie rodziców, w szczególności czynnych zawodowo, przedstawiając im ofertę publicznej opieki nad dziećmi (żłobki i przedszkola). Zapewnienie odpowiedniej liczby miejsc w żłobkach i przedszkolach powinno być działaniem, które wpłynie na ocenę atrakcyjności inwestycyjnej Skierniewic.

Ważnym elementem jest wsparcie rozwoju szkolnictwa zawodowego, dopasowanego do potrzeb lokalnego rynku pracy. W tym zakresie powinny być podejmowane inicjatywy mające na celu zacieśnianie współpracy przedsiębiorców z władzami lokalnych szkół w celu wypracowania odpowiednich mechanizmów i programów kształcenia zawodowego. Niezwykle ważnym elementem jest walka z wykluczeniem cyfrowym i rozwijanie e-kompetencji od najmłodszych lat. W celu realizacji tego zadania będą podejmowane działania polegające na zbudowaniu odpowiedniej infrastruktury informatycznej oraz doposażeniu placówek oświatowych i edukacyjnych w niezbędny sprzęt. Ponadto, powinny być podjęte działania polegające na wzbogacaniu oferty edukacyjnej szkół o elementy z zakresu kodowania i kształcenia e-kompetencji, co powinno pozytywnie wpłynąć na jakość poziomu kształcenia i pozytywny wizerunek Miasta.

Proponowane działania:

- Rewitalizacja/remont/modernizacja (w tym termomodernizacja) obiektów szkolnych;
- Przystosowywanie placówek do potrzeb osób niepełnosprawnych (usunięcie barier architektonicznych, doposażenie obiektów);
- Wspieranie rozwoju kadry nauczycielskiej (podnoszenie kwalifikacji);
- Rozwój oferty zajęć dodatkowych i pozalekcyjnych (również we współpracy z organizacjami pozarządowymi), szczególnie w zakresie budowania kompetencji cyfrowych;
- Zajęcia edukacyjne dla dzieci i młodzieży z podstaw przedsiębiorczości (doradztwo zawodowe, planowanie ścieżki zawodowej);
- Wspieranie rodziców/opiekunów w procesie edukacji i wychowania dzieci

i młodzieży poprzez zapewnienie odpowiedniej liczby miejsc w żłobkach i przedszkolach;

- Wspieranie współpracy międzynarodowej szkół;
- Identyfikacja potrzeb inwestorów i lokalnych przedsiębiorców w zakresie kształcenia przyszłych kadr;
- Dostosowanie programów nauczania do potrzeb lokalnego rynku pracy;
- Prowadzenie działań wspierających i promujących zawody zgodne z potrzebami lokalnych przedsiębiorców i inwestorów;
- Wspieranie powstawania klas patronackich, klas profilowanych, klas językowych z nauczaniem dwujęzycznym;
- Nawiązanie współpracy z przedsiębiorcami np. poprzez listy intencyjne w celu organizacji praktyk i szkoleń zawodowych oraz programów stażowych;
- Prowadzenie systemów zachęt dla uczniów (stypendia, nagrody);
- Wspieranie jednostek szkolnictwa wyższego o profilu ogrodniczym i rolniczym kształcących specjalistów na potrzeby lokalnego rynku pracy;
- Prowadzenie promocji oferty edukacyjnej poza Skierniewicami;
- Tworzenie nowych miejsc w przedszkolach i wspieranie inicjatyw związanych z tworzeniem nowych placówek (w tym niepublicznych).

Cel operacyjny 3.5. Rozwój infrastruktury ochrony zdrowia i rozwój usług medycznych

Zgodnie z zapisami projektu Krajowej Polityki Miejskiej 2023,⁶ jednym ze strategicznych działań w Polsce powinno być wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych, zarówno do kreowania wzrostu gospodarczego, tworzenia miejsc pracy, jak i poprawy jakości życia mieszkańców. W związku z tym powinny być podejmowane działania na rzecz zapewnienia miejsc opieki przedszkolnej oraz zwiększenia dostępności opieki zdrowotnej, usług opiekuńczych oraz ciągłego podnoszenia jakości usług świadczonych w tego typu placówkach. Jest to szczególnie ważne ze względu na problemy demograficzne dotykające obszar całego województwa łódzkiego, jak również wysokie wskaźniki zachorowalności i umieralności na choroby cywilizacyjne. Działania te będą jednocześnie reakcją na problem zwiększonego popytu na niektóre usługi, związane m.in. ze zjawiskiem suburbanizacji, tj. sytuacją, gdy osoby zamieszkujące przedmieścia chętnie korzystają z usług świadczonych

---

⁶ Źródło: www.mir.gov.pl

na terenie Miasta (przedszkola, usługi opiekuńcze), co jest związane z aktywnością zawodową tych osób. Mając na uwadze rozwój kapitału ludzkiego oraz społeczeństwa obywatelskiego należy skoncentrować się na inicjatywach włączenia społecznego osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz wspieraniu wszelkiego rodzaju inicjatyw obywatelskich i promowaniu aktywności społeczności lokalnej. Odpowiedzią na problem wykluczenia społecznego może być rozwój działań w sektorze ekonomii społecznej, w które często angażują się organizacje pozarządowe. W ramach budowania kompleksowej oferty zdrowotnej dla mieszkańców Skierniewic będą podejmowane działania na rzecz wykorzystania leczniczych właściwości wód geotermalnych.

Proponowane działania:

- Rozwój i modernizacja placówek o charakterze opiekuńczym;
- Budowa, modernizacja i rozwój domu pomocy społecznej;
- Wspieranie rozwoju ośrodków dziennego pobytu;
- Przystosowanie instytucji publicznych, w tym placówek ochrony zdrowia do potrzeb osób niepełnosprawnych (usunięcie barier architektonicznych i komunikacyjnych);
- Rozwój pomocy społecznej poprzez tworzenie mieszkań chronionych;
- Rozwój profilaktyki zdrowotnej oraz promowanie zdrowego stylu życia;
- Zapewnienie mieszkańcom Skierniewic możliwości korzystania z wód geotermalnych;
- Promowanie aktywności sportowych mieszkańców w celu poprawy stanu ich zdrowia.

Cel operacyjny 3.6. Rozwój infrastruktury społecznej i usług społecznych

Rozwój dostępu do usług społecznych w ramach miejskiej sieci usług społecznych oraz rozwój alternatywnych form opieki społecznej stanowi wyzwanie dla Samorządu Miasta Skierniewice z uwagi na zidentyfikowane uwarunkowania demograficzne, w tym głównie wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Oznacza to konieczność generowania nowych form i usług opieki społecznej przy zapewnieniu odpowiedniej infrastruktury w celu ich realizacji. Nowe formy wsparcia, rozwijane także poprzez sieć usług społecznych, powinny koncentrować się w znacznym stopniu na zapewnieniu osobom chorym i starszym sieci ośrodków dziennego pobytu oraz alternatywnych form opieki. Konieczne jest włączenie grup zagrożonych społecznym wykluczeniem do miejskiego systemu usług społecznych. Kolejnym elementem powinien być rozwój e-usług w sektorze opieki społecznej, w tym

systemów powiadamiania, informacji, działań profilaktycznych dla osób starszych. Infrastruktura usług społecznych powinna oznaczać rozbudowę osiedlowych, czy miejscowych punktów usług społecznych, a także wyposażenia ośrodka pomocy w Mieście w nowoczesną infrastrukturę. Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie powinien być koordynatorem dziennych placówek pobytu, czy wsparcia osób z problemami społecznymi, a także osób starszych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. Infrastruktura i rozwój usług społecznych powinny stanowić także element polityki miejskiej realizowanej przez samorząd Skierniewic. Powinna być to polityka ukierunkowana na poprawę jakości życia mieszkańców, w tym poprzez podnoszenie standardu usług opiekuńczych i opieki społecznej. Rozwój takich elementów infrastruktury społecznej jak przedszkola, placówki opieki zdrowotnej, placówki opiekuńcze, stanowić będą podstawę dla inicjatyw włączenia społecznego określonych grup mieszkańców. W proces rozwoju sieci społecznych usług, w tym dla aktywizacji zawodowej mieszkańców włączane powinny być organizacje społeczne. Ważnym aspektem infrastruktury społecznej służącym aktywizacji zawodowej będzie uruchamianie inicjatywy lokalnych, osiedlowych klubów integracji społecznej, warsztatów zajęciowych oraz tworzenie podmiotów ekonomii społecznej przy wsparciu samorządu Skierniewic i realizacji zadań społecznych na terenie Miasta. W ramach walki z wykluczeniem będą podejmowane działania mające na celu wsparcie inicjatyw tworzenia podmiotów ekonomii społecznej, takich jak, np. spółdzielnie socjalne, centra i kluby integracji społecznej, czy zakłady aktywizacji zawodowej oraz warsztaty terapii zajęciowej. Jednocześnie należy pamiętać o formach wsparcia indywidualnego i środowiskowego na rzecz integracji zarówno zawodowej, jak i społecznej.

Proponowane działania

- Rozwój usług opieki środowiskowej dla osób przewlekle chorych i starszych na terenie Skierniewic;
- Wdrożenie programów podnoszenia kwalifikacji zawodowych określonych grup społecznych w ramach współpracy sieci społecznej i rynku pracy;
- Wsparcie środowiskowych inicjatyw społecznych przy udziale organizacji pozarządowych;
- Kontynuacja programu Skierniewicka Rodzina PLUS;
- Utworzenie sieci instytucji społecznych, publicznych i organizacji pozarządowych w celu rozwoju różnorodnych form wsparcia środowiskowego i społecznego;

- Inicjowanie nowych placówek społecznych, przedszkoli i klubów społecznych m.in. poprzez wydzielenie części budżetu obywatelskiego na cele społeczne;
- Rozwój infrastruktury opieki społecznej poprzez tworzenie domów dziennego pobytu i doposażenie placówek opieki społecznej w Skierniewicach;
- Wspieranie inicjatyw służących walce z wykluczeniem społecznym osób zagrożonych takim wykluczeniem (w tym organizacja WTZ, ZAZ, KIS, CIS);
- Współpraca z organizacjami pozarządowymi;
- Wspieranie rozwoju idei wolontariatu.

Cel operacyjny 3.7. Poprawa i rozwój infrastruktury związanej z bezpieczeństwem publicznym

Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego w Mieście jest jednym z priorytetów samorządu Skierniewic. Jest to kwestia o kluczowym znaczeniu zarówno dla komfortu życia mieszkańców Miasta, jak również jego efektywnego rozwoju gospodarczego. Podmiotami odpowiedzialnymi za zapewnienie bezpieczeństwa na terenie Skierniewic są: Komenda Miejska Policji, Państwowa Straż Pożarna oraz Straż Miejska. W celu zapewnienia służbom jak najlepszego funkcjonowania niezbędne są działania związane z zabezpieczeniem ich zaplecza technicznego, jak również wspieranie ich działań prewencyjnych i edukacyjnych. Istotne z punktu widzenia mieszkańców są również inicjatywy nakierowane na dalszy rozwój systemu nowoczesnego monitoringu miejskiego oraz poprawa stanu oświetlenia ulic. W planowanych przez Miasto inwestycjach należy również pamiętać o bezpieczeństwie użytkowania przestrzeni i budynków użyteczności publicznej, szczególnie pod kątem ich dostępności dla osób niepełnosprawnych. Bezpieczeństwo jest również związane z budowaniem świadomości społecznej, szczególnie w zakresie reagowania na zachowania niepożądane. W tym celu powinny być podejmowane działania informacyjne, których celem będzie podniesienie świadomości mieszkańców w zakresie ich praw, jak również obowiązków oraz możliwości reagowania na negatywne zachowania, szczególnie poprzez organizację odpowiednich zajęć w szkołach.

Władze Miasta będą podejmować działania zmierzające do poprawy bezpieczeństwa poprzez stworzenie strategii bezpieczeństwa w Mieście oraz budowę nowoczesnych rozwiązań technologicznych, które będą pomocne w walce przestępczością.

Proponowane działania:

- Wsparcie modernizacji i doposażenia jednostek porządku publicznego;
- Rozbudowa systemu oświetlenia ulicznego i jego modernizacja;
- Rozwój systemu monitoringu miejskiego;
- Edukacja w zakresie bezpieczeństwa (organizacja zajęć i akcji prewencyjnych);
- Budowa nowoczesnego systemu zarządzania monitoringiem w mieście;
- Prowadzenie działań informacyjnych i promujących pożądane postawy społeczne;
- Dofinansowanie zadań własnych jednostek porządku publicznego.

CEL STRATEGICZNY IV. ROZWÓJ RYNKU PRACY I AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO

Cel operacyjny 4.1. Wsparcie aktywnych postaw na rynku pracy

Pobudzanie aktywności gospodarczej stanowi ważny element dla rozwoju Skierniewic. Istotne jest tworzenie mechanizmów wsparcia dla osób kończących studia, aby zapobiegać migracji zarobkowej oraz skutecznie walczyć z bezrobociem na lokalnym rynku pracy. W tym celu należy również pamiętać o osobach z grup wiekowych, zagrożonych wykluczeniem społecznym spowodowanym brakiem pracy. Tworzenie warunków do rozwijania inicjatyw gospodarczych powinno pozytywnie wpłynąć na rozwój Skierniewic i poprawić sytuację materialną mieszkańców. Wsparcie aktywnych postaw na rynku pracy przyczyni się do realizacji pozostałych celów strategicznych, np. w zakresie turystyki, tworzenia lokalnej marki, rewitalizacji Miasta itp.

Proponowane działania:

- Rozwój form kształcenia zawodowego i technicznego profilowanego pod potrzeby lokalnego rynku pracy i przy aktywnym udziale przedsiębiorców;
- Utworzenie centrum aktywizacji zawodowej i technicznej w Skierniewicach na bazie programów kształcenia zawodowego profilowanego pod potrzeby lokalnego rynku pracy i profilu gospodarczego Miasta;
- Wsparcie grupy młodych osób (25-29 lat) w wejściu na rynek, samozatrudnieniu, doskonaleniu kompetencji zawodowych;

- Wsparcie zawodowe i społeczne grupy mieszkańców 50+ w celu włączenia tej grupy wiekowej jako produktywnej gospodarczo dla rozwoju społeczno-gospodarczego Miasta.

Cel operacyjny 4.2. Rozwój e-usług i społeczeństwa informacyjnego

Rynek usług elektronicznych rozwija się bardzo dynamicznie i niezależnie od branży. Należy się spodziewać dalszego wzrostu e-usług, które będą ograniczać i zastępować usługi tradycyjne. Wynika to głównie z wygodnego i stałego dostępu oraz niskiego kosztu świadczenia e-usług. Nowe możliwości lokalizacji i identyfikacji obrazu i dźwięku pozwalają na tworzenie nowych usług, oferujących swoim użytkownikom nowe kanały kontaktu.

W Polsce możliwość tworzenia e-urzędów wprowadziła ustawa o podpisie elektronicznym z 18 września 2001 r. Jednakże, wprowadzone ostre normy dla kwalifikowanego podpisu elektronicznego i zapis o konieczności posługiwania się nim przez petentów przy składaniu e-wniosek i e-deklaracji spowodowały, że e-urzędy nie stały się w Polsce popularnym sposobem załatwiania spraw urzędowych. Mimo to coraz więcej urzędów decyduje się na budowę e-platform do komunikowania się z obywatelami. Platformy cyfrowe mają wiele zalet, ale przede wszystkim są elementem budowania lepszego kontaktu z mieszkańcami. Ułatwiają nie tylko kontakt, ale również dostęp do spraw prowadzonych w urzędach poza godzinami ich pracy. W celu usprawnienia kontaktu z mieszkańcami należy podjąć działania polegające na budowie kompleksowej platformy e-usług, która podniesie komfort w zakresie załatwiania spraw w Urzędzie, ale również pozytywnie wpłynie na postrzeganie działań władz w zakresie budowania rozwiązań zarówno nowoczesnych, jak i przyjaznych mieszkańcom. Budowa społeczeństwa informacyjnego to ważny cel w działaniach podejmowanych na wielu poziomach: UE, krajowej i samorządowej.

W Unii Europejskiej za główne siły napędowe rozwoju społeczeństwa informacyjnego uznaje się mechanizm rynkowy i prywatny kapitał m.in. dlatego, że rozwój konkurencyjności jest warunkiem wstępnym zmobilizowania kapitału prywatnego dla prac innowacyjnych i finansowania tworzenia społeczeństwa informacyjnego. Jednym z siedmiu filarów przedstawionych przez Komisję Europejską w Strategii Europa 2020 jest Europejska Agenda Cyfrowa. Głównym celem Agendy jest wsparcie wzrostu gospodarczego, wzrostu inteligentnego, zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu poprzez uzyskanie

trwałych korzyści ekonomicznych i społecznych z jednolitego rynku cyfrowego w oparciu o lepsze wykorzystanie potencjału technologii informacyjnych i komunikacyjnych⁷. Europejska Agenda Cyfrowa (EAC) opracowana została by określić rolę i znaczenie wykorzystania ICT w procesie realizacji ambitnych celów określonych na 2020 rok.

Innym z działań przewidzianych przez Agendę jest walka z wykluczeniem cyfrowym. Zadaniem, jakie stawia ona przed krajami w tej dziedzinie jest zwiększenie regularnego korzystania mieszkańców z internetu do 75 proc. w 2015 r., a także zmniejszenie o połowę liczby osób, które nigdy nie korzystały z globalnej sieci (z 30 proc. w 2009 r. do 15 proc. w 2015 r.). Kolejnym nie mniej ważnym z zadań zdefiniowanych w EAC jest m.in. rozwój e-administracji, podwojenie inwestycji publicznych na badania i rozwój oraz promowanie energooszczędnego oświetlenia.

W Polsce cele EAC znalazły odzwierciedlenie m.in. w Narodowym Planie Szerokopasmowym (NPS), który 8 stycznia 2014 r. przyjęła Rada Ministrów. Jego nadrzędnymi celami są rozwój sieci i infrastruktury telekomunikacyjnej oraz pobudzenie popytu na usługi dostępne o wysokich parametrach. NPS implementuje cele EAC - zapewnienie do końca 2020 r. powszechnego dostępu do internetu o prędkości, co najmniej 30 Mb/s oraz doprowadzenie do wykorzystania usług dostępu o prędkości, co najmniej 100 Mb/s przez 50 proc. gospodarstw domowych. W celu realizacji celów NPS będą prowadzone działania na rzecz wzrostu ucyfrowienia lokalnej społeczności. Rozwój społeczeństwa informacyjnego to również jeden z priorytetów RPO województwa łódzkiego. Program jest tak skonstruowany, aby łódzkie było województwem nowoczesnym, przyjaznym dla mieszkańców, z wyższym poziomem świadczonych usług w służbie zdrowia, dobrymi standardami dla osób starszych i rodzin.

Proponowane działania:

- Budowa e-usług w ramach Urzędu Miasta Skierniewice;
- Zapewnienie wsparcia w rozwoju sieci szerokopasmowego dostępu do internetu na terenie Miasta;
- Prowadzenie działań związanych z walką z wykluczeniem cyfrowym, m.in. poprzez organizowanie dostępu do internetu w szkołach i bezpłatnego dostępu do internetu na terenie Miasta;
- Budowanie kompetencji cyfrowych wśród uczniów.

---

⁷ Źródło: <http://europa.eu/>

Cel operacyjny 4.3. Aktywizacja społeczności lokalnych i organizacji pozarządowych

Pojęcie „wspólnota lokalna” w Polsce często kojarzy się bardziej z określonym terytorium niż z poczuciem przynależności do danej wspólnoty. Poszczególne jednostki nie identyfikują się z własną społecznością, a co się z tym wiąże, zanika poczucie odpowiedzialności za lokalne (sąsiedzkie) sprawy. Grupy mieszkańców obejmujące dane osiedla czy gminę nie mają swojego ośrodka, wokół którego koncentrowałoby się ich życie. Brak jest miejsc, gdzie można by wspólnie pracować dla rozwiązywania środowiskowych problemów i potrzeb. Organizacje pozarządowe najczęściej skoncentrowane są na pomocy wybranym grupom dotkniętym konkretnym problemem. Jak wykazano w diagnozie lokalna społeczność chętnie się organizuje i aktywnie uczestniczy w życiu Miasta, czego wyrazem jest liczba organizacji pozarządowych działających na terenie Miasta. Aktywność lokalnej społeczności przyczynia się do rozwoju gospodarczego i kulturalnego Miasta. W celu podniesienia aktywności społeczności rekomendowane jest stworzenie Lokalnego Programu Aktywizacji Społecznej, który będzie instrumentem kreowania aktywnej polityki społecznej na problemowych obszarach miejskich. Działania określone w Programie Aktywizacji Społecznej powinny być skoncentrowane na budowie silnych i zintegrowanych społeczności lokalnych, które umiałyby samodzielnie rozwiązywać swoje problemy i zaspokajać potrzeby swoich mieszkańców. Celem jest zbudowanie społeczności, w których każda jednostka i instytucja, pozarządowa, samorządowa czy prywatna, byłaby świadoma swojej funkcji w danej społeczności oraz posiadałaby wiedzę i umiejętności potrzebne do pełnienia tej funkcji, ściśle współpracując z innymi członkami wspólnoty.

Proponowane działania:

- Rozwój sieciowej współpracy pomiędzy organizacjami społecznymi i pozarządowymi;
- Wsparcie instytucjonalne i organizacyjne dla powstawania inicjatyw lokalnych (budżet obywatelski);
- Utworzenie Lokalnego Forum Dialogu Społecznego – stałej płaszczyzny współpracy samorządu Miasta i organizacji pozarządowych oraz grup środowiskowych Miasta.

CEL STRATEGICZNY V. REWITALIZACJA KULTUROWA, PRZYRODNICZA I SPOŁECZNA

Jedną z bardziej efektywnych form prowadzenia polityki rozwoju w latach 2014-2020 jest rewitalizacja rozumiana, jako kompleksowe działania na rzecz rozwoju wybranych obszarów miejskich. Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, jak również założenia Narodowego Planu Rewitalizacji, określają proces rewitalizacyjny, jako spójny i zintegrowany obejmujący elementy:

- programowe (dokumenty strategiczne, wytyczne w zakresie rewitalizacji, programy rewitalizacji i ich powiązanie ze strategiami regionalnymi, lokalnymi oraz RPO WŁ 2014-2020),
- regulacje prawne (regulacje zawierające system zachęt i ulg lokalnych związanych z procesami rewitalizacyjnymi),
- instrumenty wsparcia (wykorzystanie programów UE 2014-2020 dla zintegrowania rewitalizacji wokół określonych zagadnień problemowych i specyfiki lokalnej). Instrumenty wsparcia rewitalizacji dotyczą istniejącej oferty lub tworzenia nowych, celowych funduszy skierowanych na wsparcie inwestycji rewitalizacyjnych i projektów np. fundusze lokalne z udziałem inicjatywy UE JESSICA, które mogą dotyczyć poza inwestycjami w nowoczesną infrastrukturę, przede wszystkim wsparcia integracji i aktywizacji społecznej oraz zawodowej, mieszkalnictwa, a także efektywności energetycznej, ochrony środowiska i niskoemisyjności, a także edukacji, kultury oraz sportu i turystyki.

Zgodnie z ustawą o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 roku, rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji.

Grupami uczestniczącymi (interesariuszami) w procesie rewitalizacji są w szczególności:

1) mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz właściciele, użytkownicy wiczyści nieruchomości i podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze, w tym spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe i towarzystwa budownictwa społecznego;

- 2) mieszkańcy gminy inni niż wymienieni w pkt 1;
- 3) podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność gospodarczą;
- 4) podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność społeczną,
w tym organizacje pozarządowe i grupy nieformalne;
- 5) jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne;
- 6) organy władzy publicznej;
- 7) podmioty, inne niż wymienione w pkt 6, realizujące na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa.

Ww. ustawa określa zasady przygotowania programów rewitalizacji na poziomie gminy. Zapisy ustawy o rewitalizacji zmierzają do uregulowania kwestii dotyczących wspomnianych gminnych programów rewitalizacji (GPR). Programy mają na celu kompleksowe ujęcie rewitalizacji

w procesie współpracy lokalnej z udziałem grona partnerów społecznych i gospodarczych, w tym sektora publicznego, a także prywatnego.

Zadaniem programu jest przedstawienie całościowej strategii ich prowadzenia. Rewitalizacja ma z jednej strony dotyczyć przestrzeni określonego obszaru, z drugiej zaś określonych grup społecznych, co oznacza, iż projekty infrastrukturalne muszą oddziaływać na potrzeby społeczne.

Prace nad przygotowaniem programu, bądź jego aktualizacją, jak również wdrażanie programu oparte będą na współpracy ze wszystkimi grupami interesariuszy, w tym szczególnie

ze społecznością terenów zdegradowanych, ich użytkownikami, przedsiębiorcami i organizacjami pozarządowymi⁸.

Program rewitalizacji przy finansowaniu z RPO WŁ 2014-2020 uwzględniać musi realizację określonych celów tematycznych i priorytetów inwestycyjnych w wyniku planowanych projektów rewitalizacyjnych, dzieląc je na cele kluczowe lub uzupełniające rewitalizację, tj.:

Kluczowe znaczenie dla rewitalizacji mają:

- Cel tematyczny 8 Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie

---

⁸ Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020, 26 marca 2015r. Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa 2015r.

mobilności pracowników;

- Cel tematyczny 9 Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem.

Uzupełniające znaczenie dla rewitalizacji mają:

3. Cel Tematyczny 2 Zwiększanie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości TIK (zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia);
4. Cel Tematyczny 3 Wzmacnianie konkurencyjności MŚP;
5. Cel tematyczny 4 Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach;
6. Cel tematyczny 6 Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami;
7. Cel tematyczny 7 Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej;
8. Cel tematyczny 10 Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie.

W takim ujęciu rewitalizacja obszarów zdegradowanych w Skierniewicach ukierunkowana będzie w dużym stopniu na zmniejszenie skutków wykluczenia społecznego oraz wykorzystanie i rozwój potencjałów Miasta, w tym jego walorów przyrodniczych i kulturowych w aspekcie tworzenia warunków sprzyjających rozwojowi gospodarki turystycznej, co powinno przyczynić się do stworzenia nowych miejsc pracy. Preferencje finansowania projektów rewitalizacyjnych znajdują się także w programach operacyjnych krajowych. Przewiduje się ponadto wykorzystanie instrumentów finansowych dla realizacji rewitalizacji.

Instrumenty finansowe mogą być łączone z dotacjami RPO, w tym z dotacjami na spłatę odsetek, dotacjami na opłaty gwarancyjne oraz dotacjami na wsparcie techniczne do celów technicznego przygotowania. Rozwiązania przyjęte na poziomie przepisów UE na lata 2014-2020 przewidują nowe, dodatkowe możliwości w zakresie montażu finansowego projektów rewitalizacyjnych, w ramach, których mogą być łączone różne formy finansowego wspierania projektów, umożliwiając optymalne wykorzystanie środków publicznych i podporządkowanie efektywnej realizacji celów w zakresie rewitalizacji.

Cel operacyjny 5.1. Rewitalizacja obszaru miejskiego i terenów zdegradowanych, w tym o znaczeniu historycznym dla Miasta Skierniewice

Istotne dla rozwoju Skierniewic jest podjęcie działań rewitalizacji kulturowej, społecznej, przemysłowej oraz rewitalizacji terenów i obszarów przyrodniczych, krajobrazowych. Rewitalizacja w nowoczesnym ujęciu prowadzić powinna do aktywizacji określonych obszarów miejskich, ożywienia rekreacyjnego i turystycznego w mieście oraz wzrostu perspektyw społecznych na wyznaczonych obszarach podlegających procesom rewitalizacyjnym. Wymaga to przygotowania określonego programu rewitalizacji oraz planu wdrożenia, w tym także instrumentów finansowania rewitalizacji oraz włączenia partnerów rewitalizacji. Proces rewitalizacji oznacza nie tylko włączenie do zagospodarowania czy usług określonych obiektów i terenów. Jest także procesem aktywizacji społecznej i gospodarczej poprzez realizację zintegrowanych projektów na terenie Skierniewic. Rewitalizacja oznaczać powinna wsparcie dla tworzenia i realizacji zintegrowanych projektów uwzględniających wykorzystanie obiektów zabytkowych, przyrodniczych i krajobrazowych na cele kulturalne, społeczne, edukacyjne, turystyczne, gospodarcze.

Rewitalizacja w ramach rozwoju Skierniewic objąć powinna następujące rodzaje rewitalizacji:

- rewitalizacja zabytkowych obiektów oraz przestrzeni miejskiej wynikająca z określonych wizji zagospodarowania przestrzeni miejskiej,
- zintegrowana rewitalizacja społeczno-gospodarcza na wyznaczonym obszarze rewitalizacji,
- rewitalizacja przyrodniczo-krajobrazowa w celu zagospodarowania przestrzeni na potrzeby turystyki, rekreacji oraz sportu i aktywności zdrowotno-ruchowej mieszkańców,
- rewitalizacja obszarów nadwodnych Miasta poprzez przywracanie aktywności na terenach bulwarów nadrzecznych i zalewu „Zadębie”,
- rewitalizacja krajobrazowa tj. adaptacja określonych funkcji do walorów krajobrazowych danego terenu objętego rewitalizacją.

Proponowane działania:

- Opracowanie Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Skierniewice;
- Rewitalizacja określonych obiektów o znaczeniu historycznym oraz kulturowym dla Miasta, m.in.:
  - ratusza,
  - parowozowni,

- obiektów koszarowych,
- Rewitalizacja przyrodnicza i krajobrazowa bulwarów nadrzecznych,
- Utworzenie Parku Turystyki Przyrodniczej Skierniewic obejmującego zrewitalizowane przyrodniczo tereny rekreacyjne (zalew, bulwary, rzekę, zasoby geotermalne);
- Rewitalizacja nadwodna i zbiorników wodnych znajdujących się na terenie Miasta;
- Podejmowanie działań rewaloryzacji zabytków w systemie dofinansowania gminy i prywatnych środków, np. z wykorzystaniem Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.

CEL STRATEGICZNY VI. EFEKTYWNOŚĆ ENERGETYCZNA i OZE

Rozwój nowoczesnej gospodarki energetycznej poprzez wdrażanie niskoemisyjnych i energooszczędnych technologii, głównie w przemyśle, transporcie, sektorze komunalnym, energooszczędnym budownictwie oraz rolnictwie, m. in.: poprzez wspieranie rozwoju energooszczędnych, eko-innowacyjnych technologii przemysłowych, co stanowi ważną część polityki rozwojowej Skierniewic. Wyraża się to w promocji gospodarki niskoemisyjnej na terenie Miasta, działaniach prośrodowiskowych, czy wdrażaniu systemów redukcyjnych oraz instalacji ciepłowniczych i energetycznych ograniczających emisyjność w gospodarce komunalnej. Kolejnym aspektem nowoczesnej gospodarki jest zastosowanie OZE oraz wykorzystanie eko-innowacyjnych technologii energetycznych w lokalnej gospodarce. Powinno podejmować się działania w zakresie promocji produkcji energii z odnawialnych źródeł energii oraz wykorzystywanie OZE w gospodarce Skierniewic przez instytucje publiczne, osoby fizyczne oraz lokalnych przedsiębiorców.

Cel operacyjny 6.1. Działania na rzecz zmniejszenia zużycia energii oraz ograniczenia emisji szkodliwych gazów i pyłów do atmosfery

Elementem wpływającym na rozwój Skierniewic jest czystość środowiska naturalnego, w tym poziom zanieczyszczeń powietrza. Jak wynika z raportu o jakości powietrza, opracowanego przez Państwowy Inspektorat Ochrony Środowiska w Łodzi, w Skierniewicach stwierdzono przekroczenia dopuszczalnych norm zanieczyszczenia pyłem zawieszonym w powietrzu są wielkości poniżej 10 mikrogramów na metr sześcienny. Zgodnie z wytycznymi WHO maksymalny, dopuszczalny dla zdrowia poziom zanieczyszczenia wynosi 20 mikrogramów. Dla porównania miasta, w których przekroczona jest norma WHO to: Gdynia, gdzie pył zawieszony osiąga 28 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, Warszawa 32 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, Wrocław 35 $\mu\text{g}/\text{m}^3$,

Katowice 42 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. W Skierniewicach wartość przekroczeń poziomu dopuszczalnego pyłu PM_{10} $\mu\text{g}/\text{m}^3$ 24-godzinnego sięgała w centrum Miasta 83,0 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. obszar przekroczeń obejmował swym zasięgiem centrum i południowo-zachodnią część Miasta. Roczne stężenie benzopirenu w centrum Miasta wyniosło 7,3 ng/m^3 ., a obszar przekroczenia wykraczał poza granice Miasta i ciągnął się w kierunku południowo-zachodnim, obejmując swym zasięgiem okoliczne gminy, w tym gminę Maków⁹. Należy podejmować działania na rzecz poprawy jakości powietrza, polegające na prowadzeniu szeregu inicjatyw ograniczających emisję szkodliwych gazów i pyłów do atmosfery. Należy mieć na uwadze, iż dobrze rozwinięta infrastruktura ochrony środowiska może wpłynąć w przyszłości na zwiększenie atrakcyjności obszaru Miasta, zarówno pod względem gospodarczymi, jak i społecznym.

W związku z powyższym główne działania podejmowane przez władze samorządowe powinny oscylować wokół należytej dbałości o środowisko naturalne w Mieście.

Proponowane działania:

- Rozbudowa i modernizacja sieci ciepłowniczej w Mieście;
- Rozwój skojarzonej gospodarki energetycznej (układy kogeneracyjne);
- Rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej i kanalizacyjnej;
- Wspieranie wykorzystywania niskoemisyjnych źródeł energii cieplnej;
- Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej;
- Modernizacja infrastruktury komunikacji zbiorowej (taboru MZK);
- Współpraca samorządu z podmiotami prywatnymi w formule PPP;
- Edukacja ekologiczna mieszkańców;
- Stworzenie funduszu celowego (funduszu wsparcia) w celu wypracowania dodatkowego mechanizmu wsparcia dla mieszkańców w procesie osiągnięcia wyższej efektywności energetycznej.

Cel operacyjny 6.2. Wzrost wykorzystania OZE

W Polsce odnawialne źródła energii zaspokajają około 4,2% zapotrzebowania na energię (na świecie ok. 8.9% - 2013 rok). Głównymi źródłami są: biomasa (2%), wiatr (1,4%)

---

⁹ Źródło: <http://www.wios.lodz.pl/docs/r14-iii-powietrze.pdf>

oraz hydroenergetyka (0,6%). Polska prowadzić powinna politykę zgodną ze strategią Unii Europejskiej, która oparta jest na stałym wzroście udziału energii produkowanej w źródłach odnawialnych. Z przyjętej Dyrektywy 2009/28/WE¹⁰ wynika, że kraje członkowskie wspólnie do roku 2020 osiągnąć powinny 20 % udziału energii ze źródeł odnawialnych (OZE) w całkowitym zużyciu energii i 10 % udziału tej energii w sektorze transportowym, liczonych odpowiednio. Dyrektywa przedstawia cele obligatoryjne dla każdego kraju członkowskiego do roku 2020 (dla Polski 15% w całym sektorze OZE oraz 10 % w sektorze paliw transportowych) oraz wyszczególnia minimalne wymagania regulacyjne do wprowadzenia w ustawodawstwie krajowym w określonym czasie tak, aby ułatwić realizację celów krajowych i celu wspólnotowego. Nie wskazuje jednak, w których sektorach i poprzez jakie technologie należy zwiększać produkcję „zielonej” energii. Dyrektywa wskazuje, że krajowe cele w zakresie udziału OZE w sektorze transportu, energii elektrycznej oraz ciepła i chłodu (z podziałem na poszczególne technologie), a także działania w zakresie efektywności energetycznej prowadzące do zmniejszenia końcowego zużycia energii powinny być ujęte w Krajowych Planach Działań (KPD). To w oparciu o ich zapisy każde państwo członkowskie powinno realizować cele ustalone dyrektywą. 11 marca 2015 roku Prezydent podpisał ustawę o odnawialnych źródłach energii. Ustawa umożliwi kształtowanie mechanizmów i instrumentów wspierających wytwarzanie energii elektrycznej, ciepła, chłodu lub biogazu rolniczego w instalacjach odnawialnego źródła energii. W latach 2014-2020 Polska będzie największym beneficjentem funduszy europejskich w ramach polityki spójności Unii Europejskiej – trafi do nas w sumie ponad 80 mld euro. Unia dostrzegła korzyści, jakie wiążą się ze zwiększeniem efektywności energetycznej i rozwojem OZE. Jednym z priorytetów dla wykorzystania funduszy europejskich 2014-2020 będzie budowa gospodarki niskoemisyjnej. Na ten cel przeznaczone zostanie w Polsce ponad 8 mld euro. Transformacja w kierunku gospodarki niskoemisyjnej będzie priorytetowym obszarem wspieranym ze środków europejskich w całej Unii w latach 2014-2020. Ten cel został ujęty również w Programie Operacyjnym Infrastruktura i Środowisko w Osi Priorytetowej I: zmniejszenie emisyjności gospodarki¹¹. Główne obszary wsparcia i rodzaje projektów możliwych do realizacji w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 to:

- zmniejszenie emisyjności gospodarki,
- wytwarzanie energii z odnawialnych źródeł energii (OZE),
- poprawa efektywności energetycznej i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii

---

¹⁰ Źródło: ec.europa.eu

¹¹ Źródło: <https://www.mir.gov.pl/>

w przedsiębiorstwach, sektorze publicznym i mieszkaniowym,

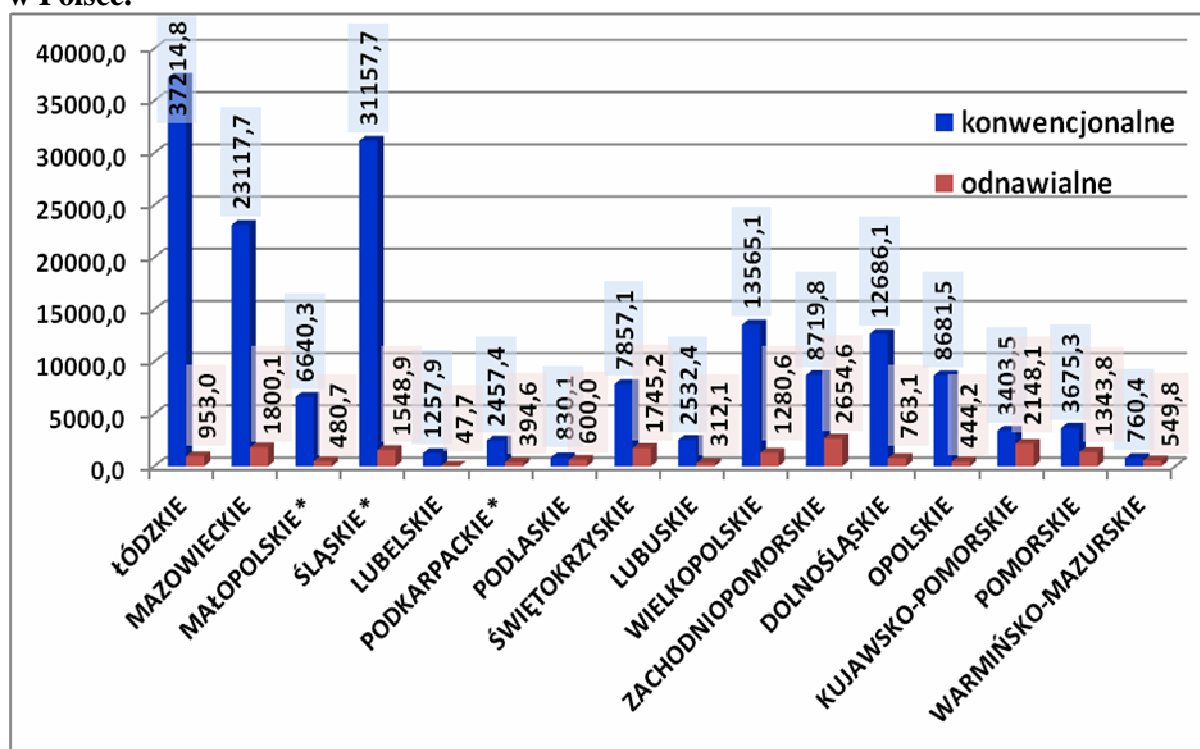
- promowanie strategii niskoemisyjnych,
- rozwój i wdrażanie inteligentnych systemów dystrybucji.

W ramach Celu Tematycznego (CT) 4 (efektywność energetyczna i OZE) POIiŚ wsparcie na ten cel osiągnie poziom 1,5 mld euro (z Funduszu Spójności). W ramach Regionalnych Programów Operacyjnych przewidziano wsparcie w wysokości ok. 2,6 mld euro (z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego).

W ramach CT 7 (bezpieczeństwo energetyczne) przewidziano wsparcie wyłącznie na poziomie krajowym z POIiŚ - PI 7.5 w wysokości 1 mld euro (z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego). Dotowanie projektów z zakresu produkcji i sprzedaży energii odnawialnej obecna perspektywa finansowa (2014-2020) warunkuje kryteria przesuwające punkt nacisku dofinansowania inwestycji na rozwój efektywności energetycznej z wykorzystaniem OZE. Dotacje unijne wesprą nie tylko budowę i przebudowę samej infrastruktury odnawialnych źródeł energii (OZE). Samorządy, przedsiębiorstwa, uczelnie, placówki ochrony zdrowia, instytucje kultury, ale również spółdzielnie mieszkaniowe czy wspólnoty będą mogły korzystać ze środków przeznaczonych na termomodernizację budynków. Chodzi o zmniejszenie zużycia energii przez bardziej efektywne jej wykorzystanie, w tym również poprzez zastosowanie OZE. Dofinansowywane będą projekty związane

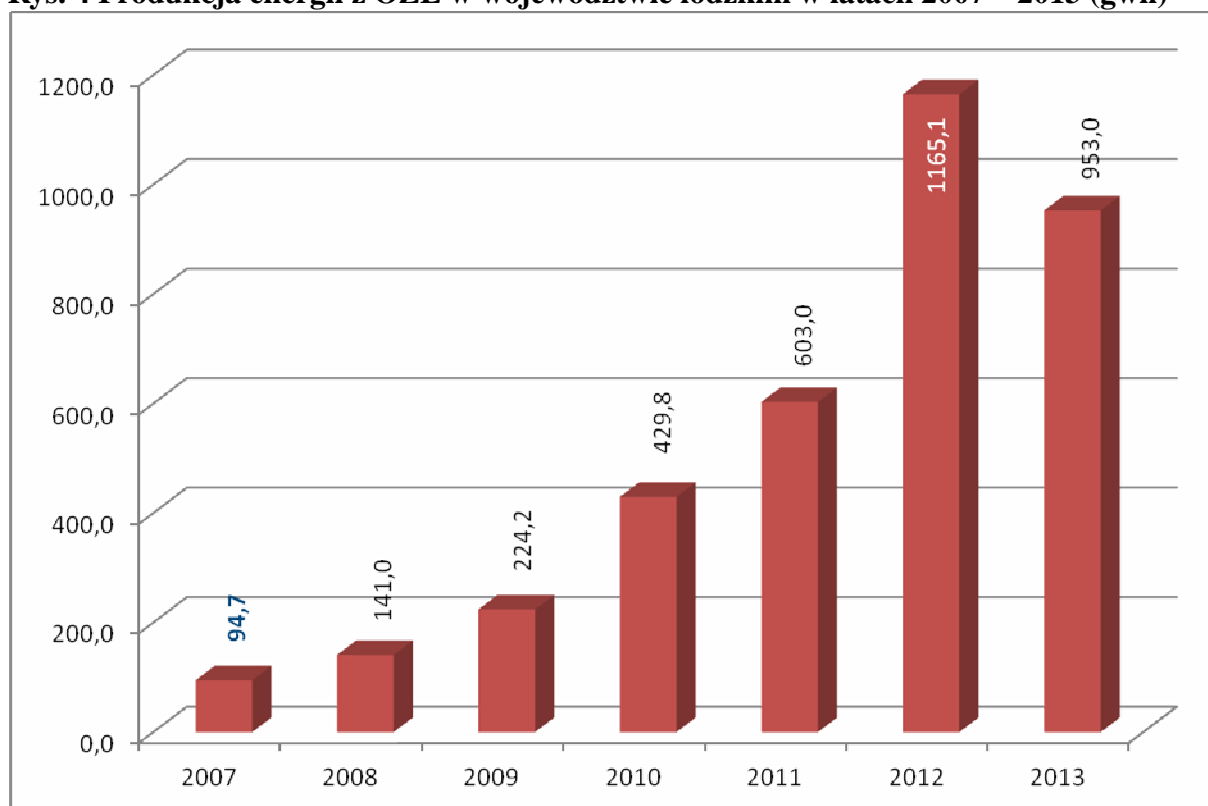
z modernizacją infrastruktury, która pozwoli zmniejszyć emisję zanieczyszczeń powietrza, w tym pyłów i gazów cieplarnianych. Będą to projekty służące poprawie efektywności wytwarzania i dystrybucji ciepła oraz rozwoju tzw. zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej w regionach (np. zakup autobusów niskoemisyjnych, budowę parkingów, ścieżek rowerowych, które pozwolą korzystać z innych sposobów przemieszczania się niż tylko samochód). Województwo łódzkie znajduje się na 8 miejscu w kraju pod względem produkcji energii z OZE.

Rys. 3 Produkcja energii z konwencjonalnych i odnawialnych źródeł w 2013 roku (gwh) w Polsce.

Źródło: GUS

Rys. 4 Produkcja energii z OZE w województwie łódzkim w latach 2007 – 2013 (gwh)

Źródło: GUS

W RPO Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020 położono nacisk również na gospodarkę niskoemisyjną oraz aktywizację życia społecznego. Jedną z "inteligentnych" specjalizacji

regionu ma być energetyka, w tym odnawialne źródła energii (OZE). Na wsparcie gospodarki niskoemisyjnej przeznaczono w regionie 224,95 mln euro. Dzięki temu powstanie infrastruktura służąca do produkcji i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych tj.: energia wodna, słoneczna, energia wiatrowa, geotermalna, biomasa, biogaz. Można też będzie realizować projekty modernizacji energetycznej budynków użyteczności publicznej lub wielorodzinnych budynków mieszkalnych np. poprzez ocieplenie obiektu, wymianę okien, drzwi zewnętrznych oraz oświetlenia na energooszczędne czy przebudowę systemów grzewczych. Jest to ogromna szansa również dla Skierniewic, które do tej pory wykorzystywały OZE na dosyć niskim poziomie. W 2014 roku na terenie Miasta istniała jedna siłownia wiatrowa.

Proponowane działania:

- Budowa/przebudowa dróg w celu ograniczania emisji szkodliwych gazów przez środki komunikacji (pojazdy);
- Budowa/rozbudowa ścieżek rowerowych;
- Rozbudowa sieci ciepłowniczej w Mieście;
- Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej połączona z instalacją rozwiązań wykorzystujących OZE;
- Prowadzenie akcji informacyjnych i promocyjnych dla mieszkańców w zakresie OZE;
- Stworzenie funduszu celowego (funduszu wsparcia) jako mechanizmu wsparcia dla mieszkańców w korzystaniu z OZE;
- Stworzenie mechanizmu efektywnego zarządzania gospodarką energetyczną i wdrażaniem rozwiązań przy udziale środków celowych np. WFOŚiGW czy innych środków alokacji UE w inwestycje OZE i efektywnościowe na terenie Miasta Skierniewice.

WYMIAR TERYTORIALNY ROZWOJU – ZINTEGROWANE PODEJŚCIE TERYTORIALNE

Podstawowym założeniem polityki spójności UE na lata 2014-2020 jest podejście terytorialne do procesów rozwoju społeczno-gospodarczego. Wyznacza to nowy sposób polityki rozwojowej odnoszącej się do stymulowania rozwoju na bazie zidentyfikowanych potencjałów danego obszaru. Oznacza to również wykroczenie poza granice administracyjne i realizowanie projektów w szerszej, zintegrowanej formule, w celu efektywniejszego

rozwiązywania specyficznych problemów danego terytorium.

Narzędziem realizacji polityki terytorialno-funkcjonalnej w województwie łódzkim na obszarach miejskich i wiejskich jest kontrakt terytorialny. Zgodnie z polityką przyjętą na szczeblu krajowym, podstawą dla przygotowania i uzgadniania kontraktu terytorialnego są obszary strategicznej interwencji (OSI), wynikające z założeń polityki państwa. Działania prowadzone w ramach tych OSI na poziomie regionalnym będą wspierane przez instrumenty rządowe. Jako podstawę dla wyznaczenia OSI szczególnie istotnych dla rozwoju kraju w regionie łódzkim, przyjęto typy obszarów wskazane w „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie” i są one następujące:

- Łódź i jej obszar funkcjonalny,
- ośrodki subregionalne – miasta powiatowe powyżej 20 tyś. mieszkańców i ich obszary funkcjonalne,
- miasta powiatowe tracące funkcje społeczno-gospodarcze,
- obszary wiejskie o słabej dostępności do usług publicznych.

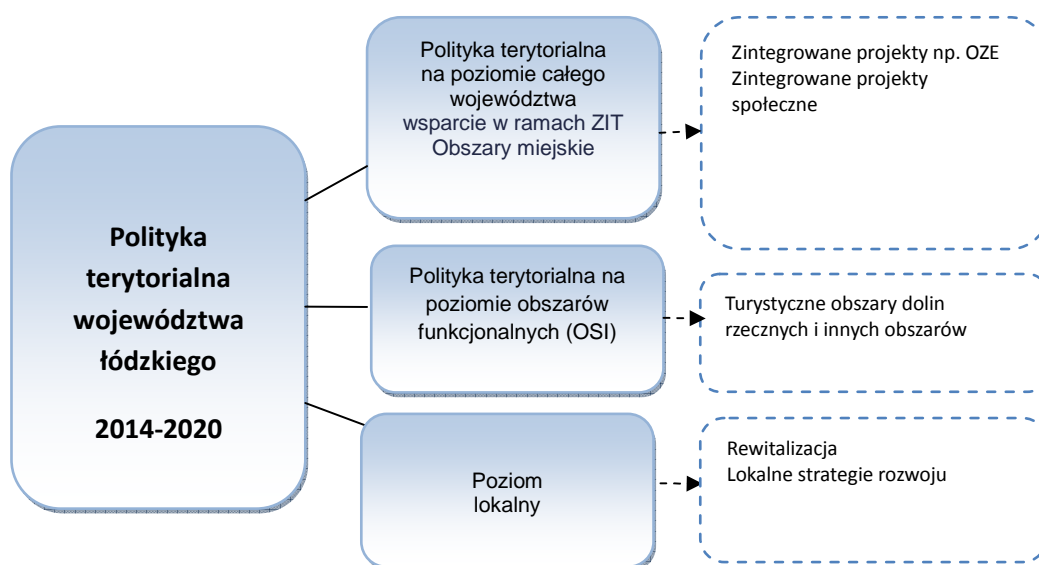
Polityka terytorialna UE zakłada realizację projektów w odniesieniu do obszarów strategicznej interwencji (OSI). Biorąc pod uwagę funkcjonalne obszary miejskie (m.in. Skierniewice) projekty będą miały charakter zintegrowany i będą adresowane do wybranych obszarów terytorialnych. Skierniewice zgodnie z kryteriami przyjętymi w SRWŁ 2020 staną się jedną z lokomotyw gospodarki regionu¹².

Celem ujęcia terytorialnego w procesie rozwoju Miasta jest wykorzystanie jego powiązań funkcjonalnych i wspieranie inwestycji wykorzystujących potencjały endogeniczne (m. in. przetwórstwo rolno-spożywcze, przemysł, usługi turystyczne, w tym również turystyki zdrowotnej). Proces ten realizowany będzie w powiązaniu z planowaniem przestrzennym.

---

¹² Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020, Łódź 2015, s.100

Rys. 5. Polityka rozwoju terytorialnego – uwarunkowania strategiczne SRMS 2020

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie RPO WŁ 2014-2020

W ramach polityki terytorialnej w województwie łódzkim ważną rolę odgrywać będą ośrodki miejskie i powiązane z nimi obszary funkcjonalne. Według SRWŁ 2020 ośrodki miejskie będą centrami rozwoju społeczno-gospodarczego oraz ośrodkami generującymi nowe miejsca pracy. Jednocześnie Miasto będzie stanowić atrakcyjne miejsce do życia, z wysokiej jakości usługami publicznymi oraz dobrą komunikacją. Wykorzystanie w ramach RPO WŁ 2014-2020 nowego narzędzia wspierającego rozwój terytorialny powinno przyczynić się do zwiększenia efektywności realizacji polityki spójności w województwie łódzkim, w tym w szczególności promować partnerski model współpracy różnych jednostek administracyjnych na obszarze całego województwa. Ponadto SRWŁ 2020 wskazuje OSI jako obszary funkcjonalne m.in. obszary turystyczne dolin rzecznych. Polityka rozwojowa w ramach obszarów funkcjonalnych realizowana będzie między innymi poprzez projekty realizowane w formule partnerstwa i współpracy z partnerami publicznymi oraz prywatnymi.

Przykładowe działania:

- Zintegrowane projekty infrastrukturalne ukierunkowane na produkcję i dystrybucję odnawialnych źródeł energii poprzez zwiększenie efektywności energetycznej budynków publicznych oraz rozwój małej retencji (zagospodarowanie terenów nadrzecznych);
- Projekty zintegrowane w sferze społecznej, adresowane do konkretnych grup mieszkańców ukierunkowane na aktywizację zawodową osób młodych na rynku pracy

- oraz włączenie społeczne i wyrównywanie szans edukacyjnych;
- Projekty kompleksowe związane z poprawą dostępu do różnego rodzaju usług publicznych.

RAMY FINANSOWE STRATEGII

Realizacja celów *Strategii* oparta została na następujących źródłach finansowania:

1. Środki publiczne krajowe m.in.:
  - budżet Miasta Skierniewice,
  - budżet województwa łódzkiego,
  - budżet państwa,
2. Środki zagraniczne m.in.:
  - pochodzące z *Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Łódzkiego na lata 2014–2020* (RPO WŁ 2014-2020), EFS, EFRR,
  - pochodzące z programów operacyjnych na lata 2014-2020,
  - pochodzące z programów UE m.in. Horyzont 2020,
  - pochodzące z innych zagranicznych instrumentów finansowych oraz programów, w tym z Norweskiego Mechanizmu Finansowego, Mechanizm Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) oraz środków w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej (EWT).
3. Środki prywatne, w tym pochodzące z instrumentów kapitałowych VC, kapitału Business Angels (BAN) oraz środki pozyskane w toku realizacji Planu w modelu PPP.
4. Środki celowe krajowe:
  - Środki z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
  - Środki z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
  - Pożyczki i kredyty bankowe;
  - Środki z Wojewódzkiego Urzędu Pracy;
  - Środki będące w dyspozycji poszczególnych ministerstw.
5. Środki inicjatyw UE tj. instrumenty zwrotne – JESSICA, JEREMIE.
6. Środki Europejskiego Banku Inwestycyjnego oraz Europejskiego Funduszu Inwestycyjnego.
7. Środki inwestorów prywatnych, w tym w ramach PPP.

Z uwagi na dostępność różnych instrumentów wsparcia *Strategia* będzie realizowana z wykorzystaniem dwóch zasadniczych rodzajów wsparcia tj.:

- środków bezzwrotnych, adresowanych do jednostek administracji publicznej, instytucji otoczenia biznesu działających na zasadach non-profit, szkół, organizacji społecznych oraz w mniejszym stopniu bezpośrednio do przedsiębiorców. Będą to głównie dotacje. W przypadku dotacji środki adresowane do podmiotów prywatnych oraz środki mieszczące się w ramach pomocy publicznej będą uzupełniane przez środki prywatne (wkład własny beneficjenta),
- środków zwrotnych, których głównymi adresatami będą przedsiębiorcy. Będą to pożyczki, poręczenia i dokapitalizowanie (np. w formie udziałów w nowo powstałych spółkach).

Zarządzanie dystrybucją środków finansowych w ramach finansowania *Strategii* będzie przyporządkowane do każdego celu strategicznego oraz celów operacyjnych/zadań. Poniżej przedstawiono ogólne źródła finansowania *Strategii*, odnoszące się do osiągnięcia zakładanych celów strategicznych:

Tabela 2. Zestawianie źródeł finansowania celów SRMS 2020

Wyszczególnienie celu Strategii	Wiodący rodzaj wsparcia finansowego	Główne źródła finansowania
<p>NOWOCZESNA i EFEKTYWNA GOSPODARKA</p> <p><u>Cel 1:</u> Rozwój gospodarczy Miasta z wykorzystaniem istniejącego potencjału</p>	<p>Dotacje bezzwrotne i środki zwrotne</p>	<p>Środki budżetowe Gminy RPO WŁ 2014-2020 Środki Programów Operacyjnych UE 2014-2020 Współfinansowanie instytucji sektora publicznego PPP</p>
<p>TURYSTYKA, SPORT, REKREACJA</p> <p><u>Cel 2:</u> Rozwój turystyki, sportu i rekreacji</p>	<p>Dotacje bezzwrotne i środki zwrotne</p>	<p>Środki budżetowe Gminy RPO WŁ 2014-2020 Środki Programów Operacyjnych UE 2014-2020 Współfinansowanie instytucji sektora publicznego. PPP Środki Krajowe Program Rozwoju Turystyki do 2020 roku Polska Organizacja Turystyczna Regionalna Organizacja Turystyczna</p>
<p>INFRASTRUKTURA</p> <p><u>Cel 3:</u> Rozwój infrastruktury</p>	<p>Dotacje bezzwrotne i środki zwrotne Zadania inwestycyjne Gminy Inwestycje przedsiębiorstw</p>	<p>Środki budżetowe Gminy RPO WŁ 2014-2020 Środki Programów Operacyjnych UE 2014-2020 Współfinansowanie instytucji sektora publicznego PPP</p>

<p>RYNEK PRACY I AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO</p> <p><u>Cel 4:</u> Rozwój rynku pracy i aktywne społeczeństwo</p>	<p>Dotacje bezzwrotne i środki zwrotne</p>	<p>Środki budżetowe Gminy RPO WŁ 2014-2020 Środki z Wojewódzkiego Urzędu Pracy Środki z Powiatowego Urzędu Pracy Instrumenty rynku pracy</p>
<p>REWITALIZACJA</p> <p><u>Cel 5:</u> Rewitalizacja kulturowa, przyrodnicza i społeczna</p>	<p>Dotacje bezzwrotne i środki zwrotne</p>	<p>RPO WŁ 2014-2020 Programy Operacyjne UE 2014-2020 Inicjatywy UE typu JESSICA Środki budżetowe Gminy Środki Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej Środki Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej Współfinansowanie instytucji sektora publicznego PPP</p>
<p>ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ</p> <p><u>Cel 6:</u> Efektywność energetyczna i OZE</p>	<p>Dotacje bezzwrotne i środki zwrotne</p>	<p>RPO WŁ 2014-2020 Środki budżetu Gminy EOG NCBiR Środki Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska Gospodarki Wodnej Współfinansowanie instytucji sektora publicznego PPP</p>

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, 2014.

REALIZACJA STRATEGII

Realizacja i wdrożenie *Strategii* jest procesem, w którym sformułowane kierunki przekładane są na poziom celów operacyjnych. Elementem procesu wdrażania *Strategii* są również działania związane z propagowaniem i upowszechnianiem informacji na temat jej założeń oraz planowanych i wdrażanych działań. Działania te mają na celu przede wszystkim włączenie wybranych partnerów oraz organizacji i środowisk, a także jednostek i instytucji do uczestnictwa w realizacji *Strategii*.

Strategia stanowi dokument o charakterze kierunkowym i ramowym. W celu wdrożenia *Strategii* na poziomie operacyjnym przygotowane muszą być programy sektorowe, a także plany wdrożenia, które szczegółowo wskażą w formie konkretnych projektów sposób realizacji poszczególnych celów strategicznych oraz organizację i formę wdrożenia, a także źródła finansowania. Część z nich zostanie oparta o istniejące już dokumenty, co w uzasadnionych przypadkach wymagało będzie ich dostosowania do nowych celów strategicznych. Główna rola w procesie wdrażania *Strategii* Rozwoju Miasta Skierniewice w latach 2016-2020 należy do Miasta Skierniewice. Proponowane jest powołanie Zespołu SRMS 2020, jako ciała operacyjnego dla współpracy z Prezydentem oraz Radą Miasta i partnerami realizacyjnymi *Strategii*. Praktykowanym rozwiązaniem organizacyjnym jest powołanie, funkcjonujących w Urzędach Miast Zespołów ds. wdrażania strategii, odpowiedzialnych za proces wdrażania i monitorowania strategii rozwoju oraz koordynowania projektów pod kątem realizacji celów oraz działań strategicznych. Dla miasta Skierniewice jest to Wydział Rozwoju Gospodarczego.

Pośrednio w proces realizacji *Strategii* zaangażowane powinny być także organizacje pozarządowe, organizacje gospodarcze oraz podmioty gospodarcze, jednostki miejskie, a także osoby fizyczne i inne podmioty działające na terenie Miasta Skierniewice.

Główne zasady realizacji Strategii

Przewidziane w Strategii cele i działania realizowane będą z uwzględnieniem następujących zasad:

1. Zasada partnerstwa;
2. Zasada precyzyjnej interwencji strategicznej;
3. Zasada zintegrowania wsparcia rozwoju strategicznego;
4. Zasada terytorialnej interwencji strategicznej;
5. Zasada systemowego wsparcia rozwoju strategicznego.

Tabela 3. Główne zasady realizacji SRMS 2020

Lp.	Zasada	Opis
1.	Zasada partnerstwa	Oznacza zapewnienie udziału partnerów społecznych oraz organizacji gospodarczych i organizacji lokalnych oraz przedsiębiorców w realizacji SRMS 2020. Wyrazem tej zasady będzie włączenie kluczowych partnerów lokalnych, społecznych oraz gospodarczych dla realizacji określonych celów, a także upublicznianie informacji w celu konsultacji i monitorowania wdrażania Strategii. Zasadę partnerstwa należy wzmacniać poprzez współpracę podmiotów zaangażowanych w realizację <i>Strategii</i> . Prowadzi to do zintegrowanej i uzgodnionej realizacji przedsięwzięć rozwojowych oraz do poprawy koordynacji podejmowanych działań, a także do zwiększonej efektywności wydatkowania środków publicznych, z uwzględnieniem zaangażowania partnerów społecznych i gospodarczych.
2.	Zasada precyzyjnej interwencji strategicznej	Realizacja celów Strategii odnosić będzie się do jasno wskazanych i wybranych zagadnień istotnych dla rozwoju Miasta. Dla zidentyfikowanego precyzyjnie problemu dobierane będą określone inicjatywy z katalogu działań dla celów operacyjnych Strategii. Zasada ta oznacza także jasno określony dobór instrumentu i ścieżki wsparcia przedsięwzięć. Dana interwencja posiadać będzie precyzyjny i skoncentrowany na zidentyfikowanym problemie społeczno-gospodarczym charakter. Wspierane będą przedsięwzięcia odnoszące się do konkretnych zagadnień rozwojowych społeczno-gospodarczych Miasta Skierniewice.

3.	Zasada zintegrowania wsparcia rozwoju strategicznego	Oznacza osiąganie w wyniku interwencji efektu maksymalizacji wyników poprzez zintegrowanie wsparcia w danym przedsięwzięciu na rzecz rozwoju potencjału gospodarczego Miasta, w tym głównie koncentracji na celach <i>Strategii</i> .
4.	Zasada terytorialnej interwencji strategicznej	Oznacza uwzględnienie oddziaływania na sferę gospodarczą i społeczną na danym obszarze problemowym lub terytorium przy uwzględnieniu specyfiki potrzeb, struktury gospodarki i lokalnego potencjału wzrostu. Uwzględniany będzie efekt w postaci osiągania wskazanych celów w <i>Strategii</i> skutkujących pozytywną ich zmianą na danym terytorium lub skalą pozytywnych zmian w wyniku interwencji. Realizując zasadę terytorialnej interwencji <i>Strategia</i> wnosi wkład w identyfikację wstępnej oferty tematycznej wsparcia adresowanej do poszczególnych obszarów i rejonów Miasta.
5.	Zasada systemowego wsparcia rozwoju strategicznego	Wspierane będą przedsięwzięcia zgodne z celami <i>Strategii</i> zakładające systemowe rozwiązania zidentyfikowanego problemu, dotyczącego gospodarki regionu. Zasada ta realizowana będzie w formie udziału i angażowania partnerów <i>Strategii</i> już na etapie planowania i wyboru działań celem nadania im wymiaru systemowego i wielopłaszczyznowego rozwiązania na rzecz wzrostu gospodarczego.

Źródło danych: opracowanie własne

Poza wskazanymi powyżej zasadami wiodącymi, realizacja *Strategii* uwzględni wymogi wynikające z ogólnych zasad prowadzenia polityki rozwoju europejskiej, krajowej i regionalnej na lata 2014-2020. Zasady te wynikają z układu przyjętych w *Strategii* celów i zadań oraz ich zakresu tematycznego. Do głównych zasad realizacji *Strategii* w tym zakresie należą:

1. Zasada zrównoważonego rozwoju - osiągnięcie trwałej poprawy poziomu życia

mieszkańców wymaga rozwoju realizowanego przy zapewnieniu równowagi społecznej, ekologicznej i przestrzennej.

2. Zasada programowania rozwoju - *Strategia* jest podstawą dla nowych wytycznych (realizacji) polityki rozwojowej poprzez koncentrację na określonych obszarach i zintegrowanych przedsięwzięciach we współdziałaniu z partnerami lokalnymi.
3. Zasada sprawności administracji - instytucje publiczne realizujące *Strategię* powinny działać efektywnie i skutecznie oraz w przejrzysty sposób podejmować decyzje, pełniej zaspokajać oczekiwania i potrzeby mieszkańców, przedsiębiorców, inwestorów czy turystów.
4. Zasada tematycznego i obszarowego ukierunkowania wsparcia oznacza, że podstawowym narzędziem koncentracji działań rozwojowych będą obszary tematyczne i zintegrowane przedsięwzięcia o uzupełniającym się oddziaływaniu, gdzie możliwe jest aktywowanie lokalnych potencjałów rozwojowych.
5. Zasada racjonalnego gospodarowania przestrzenią oznacza, że realizacja *Strategii* uwzględnia wymogi kształtowania ładu przestrzennego, zapewniając poszanowanie i efektywne wykorzystanie zasobu przestrzeni. Przedsięwzięcia o statusie strategicznym powinny spełniać kryterium jakości przestrzeni, korzystając z przyjętych przez Miasto Skierniewice zasad zagospodarowania przestrzennego.
6. Zasada korzystnego oddziaływania na środowisko oznacza, że przedsięwzięcia *Strategii* analizowane będą przez pryzmat kryterium efektu środowiskowego, promującego poprawę efektywności wykorzystania zasobów i redukcję negatywnych oddziaływań środowiskowych lub wykorzystanie odnawialnych źródeł energii.
7. Zasada promowania zatrudnienia oznacza, że *Strategia* skupia się na działaniach zmierzających do tworzenia miejsc pracy, ocenianych przez pryzmat kryterium wzrostu zatrudnienia.
8. Zasada promowania postaw obywatelskich oznacza, że realizacja *Strategii* będzie sprzyjać tworzeniu warunków dla aktywności mieszkańców, w tym kształtowaniu i umacnianiu pożądanых postaw społecznych, proekologicznych, kulturalnych, prozdrowotnych, a także podnoszeniu jakości życia mieszkańców.
9. Zasada równości szans i integracji społecznej oznacza, że realizacja *Strategii* będzie uwzględniać i promować włączenie społeczne i równość wszystkich mieszkańców Skierniewic, bez względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, sprawność fizyczną.

Partnerzy realizacji Strategii

W proces strategicznego rozwoju, poza Samorządem Miasta Skierniewice, włączeni zostaną partnerzy lokalni. Ich dobór odbywać się będzie w zależności od konkretnego celu strategicznego i kierunku rozwoju. Kluczowi partnerzy w realizacji Strategii to:

- Jednostki organizacyjne JST;
- Spółki komunalne;
- Organizacje pozarządowe i podmioty wykonujące działalność pożytku publicznego;
- Instytucje kultury;
- Stowarzyszenia sportowe;
- Placówki oświatowe i szkoły wyższe;
- Organizacje przedsiębiorców;
- Przedsiębiorstwa;
- Instytucje ochrony zdrowia;
- Inne jednostki na terenie Skierniewic.

Poniżej zestawiono w formie tabelarycznej cele oraz partnerów realizacji *Strategii*.

Tabela 4. Zestawienie celów i partnerzy realizacji SRMS 2020

Lp.	Cel strategiczny	Partnerzy kluczowi realizacji celu/ Koordynatorzy Celu	Partnerzy lokalni	Okres realizacji
1.	NOWOCZESNA i EFEKTYWNA GOSPODARKA Cel 1: Rozwój gospodarczy Miasta z wykorzystaniem istniejącego potencjału	Miasto Skierniewice	Organizacje przedsiębiorców Przedsiębiorcy Instytucje Finansowe ŁARR S.A. ŁSSE S.A. Jednostki organizacyjne Spółki miejskie Banki Firmy ubezpieczeniowe Instytucje Otoczenia Biznesu	2016-2020
2.	TURYSTYKA, SPORT, REKREACJA Cel 2: Rozwój turystyki, sportu i rekreacji	Miasto Skierniewice	ROT WŁ Powiązania kooperacyjne turystyki Organizacje pozarządowe Placówki oświatowe Operatorzy infrastruktury turystycznej Jednostki organizacyjne Spółki miejskie Związki i kluby sportowe Instytut Ogrodnictwa w Skierniewicach	2016-2020
3.	INFRASTRUKTURA Cel 3: Rozwój infrastruktury	Miasto Skierniewice	Jednostki organizacyjne Spółki miejskie Instytut Ogrodnictwa Stacja Doświadczalna im. Mariana Górskiego Wydziału Rolnictwa i Biologii SGGW Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa Wyższa Szkoła Ekonomiczno- -Humanistyczna	2016-2020
4.	RYNEK PRACY I AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO	Miasto Skierniewice	Jednostki organizacyjne Spółki miejskie Wojewódzki Urząd Pracy w Łodzi	2016-2020

	<u>Cel 4:</u> <i>Rozwój rynku pracy i aktywne społeczeństwo</i>		Powiatowy Urząd Pracy w Skierniewicach Organizacje pozarządowe Kościoły i związki wyznaniowe Placówki oświatowe Szkoły wyższe, m.in.: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Skierniewicach Wyższa Szkoła Humanistyczno- -Ekonomiczna im. prof. Szczepana A. Pieniążka	
	REWITALIZACJA <u>Cel 5:</u> <i>Rewitalizacja kulturowa, przyrodnicza i społeczna</i>	Miasto Skierniewice	Jednostki organizacyjne Spółki miejskie Instytut Ogrodnictwa Organizacje pozarządowe Kościoły i związki wyznaniowe Placówki oświatowe, szkoły wyższe Operatorzy infrastruktury turystycznej	2016-2020
	ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ <u>Cel 6:</u> <i>Efektywność energetyczna i OZE</i>	Miasto Skierniewice	Jednostki organizacyjne Spółki miejskie Placówki oświatowe, szkoły wyższe Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej Urząd Marszałkowski Osoby fizyczne Przedsiębiorstwa	2016-2020

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Skierniewice

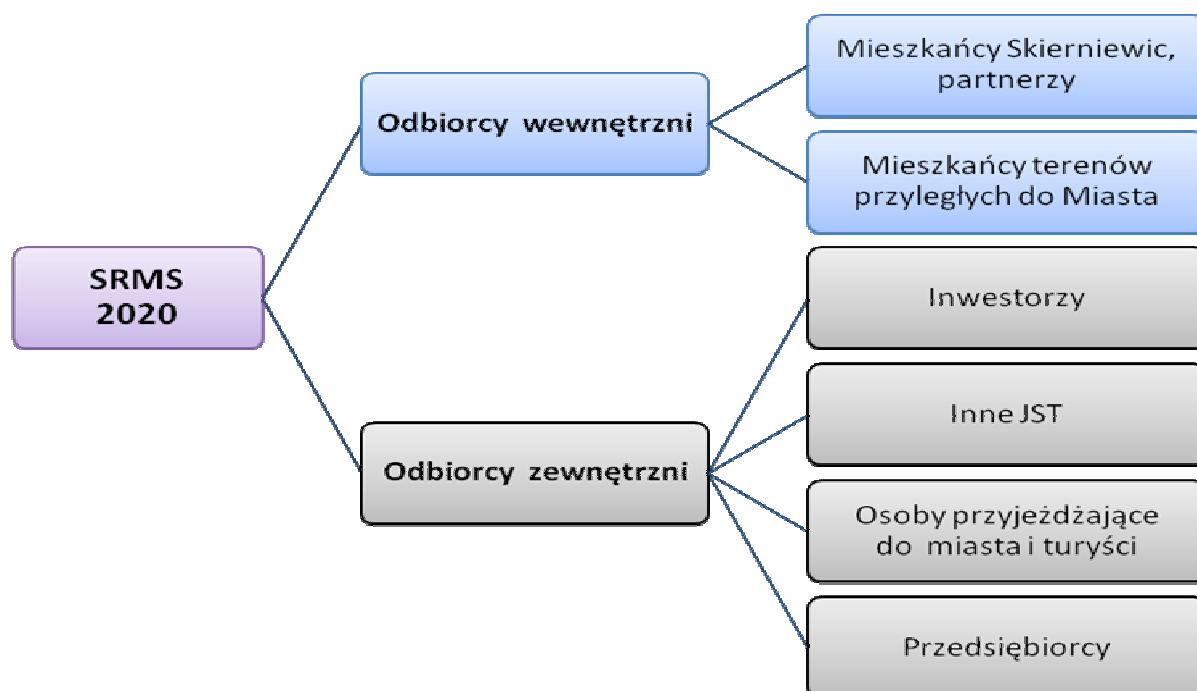
Odbiorcy Strategii

Strategia Rozwoju Miasta Skierniewice do roku 2020 jest dokumentem adresowanym do szerokich kręgów odbiorców, dzielących się zasadniczo na dwie grupy:

1. Grupę odbiorców wewnętrznych;
2. Grupę odbiorców zewnętrznych.

Poniżej zilustrowano, głównych odbiorców SRMS 2020.

Rys.6. Przykładowi odbiorcy SRMS 2020

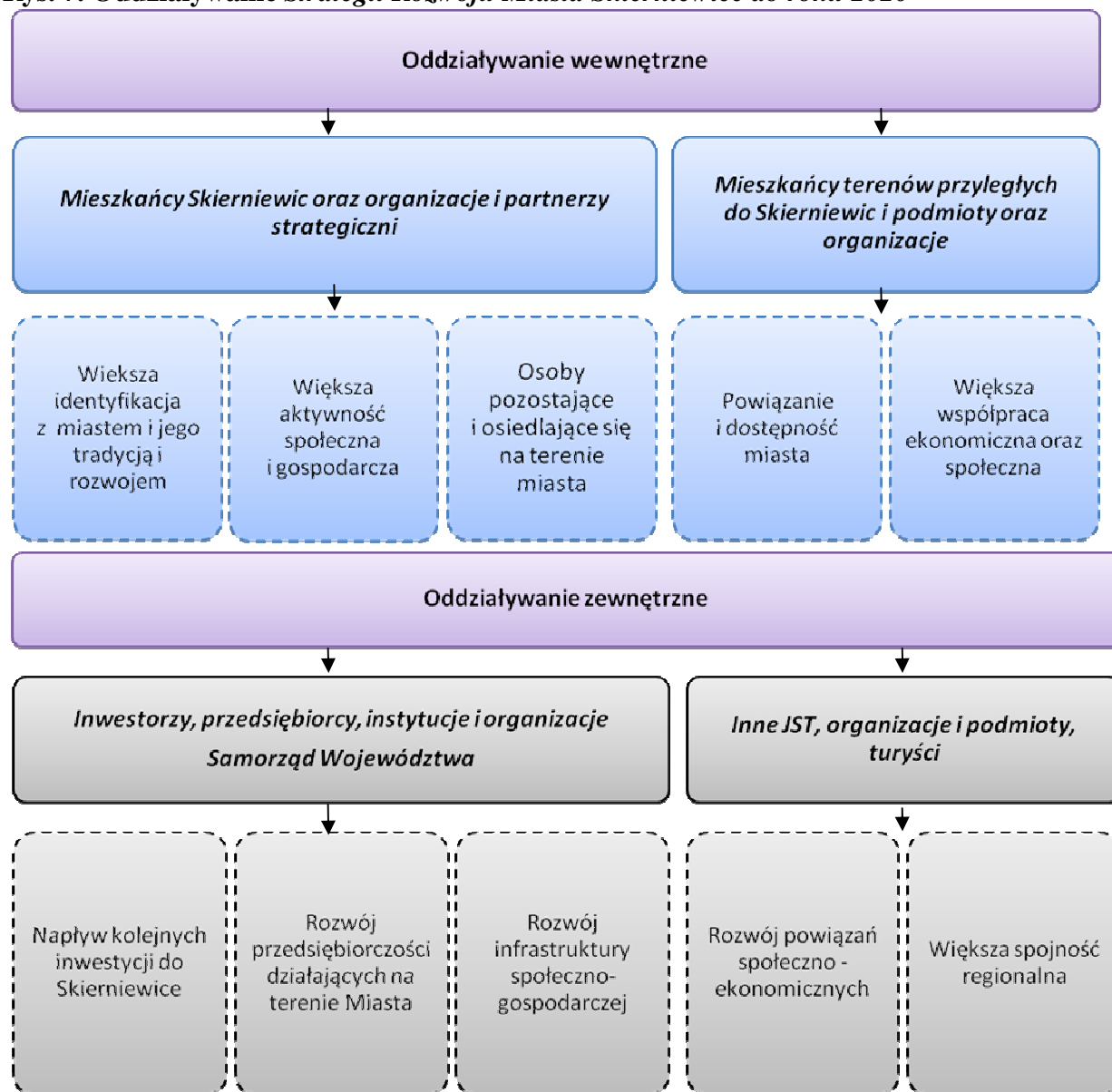

Źródło danych: opracowanie własne

W zależności od poszczególnych grup odbiorców *Strategii*, dokument spełniać będzie ściśle określoną rolę w zakresie podstawowego instrumentu aktywnego działania samorządu Skierniewic w procesie realizacji polityki rozwoju.

Poniżej zestawiono oddziaływanie *Strategii* w zależności od grup odbiorców procesu wdrażania działań strategicznych.

Rys. 7. Oddziaływanie Strategii Rozwoju Miasta Skierniewice do roku 2020

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Skierniewice

MONITORING I EWALUACJA STRATEGII

System monitoringu *Strategii* ukierunkowany jest na realizację celu strategicznego i celów operacyjnych do roku 2020. Podstawowym narzędziem monitorowania realizacji *Strategii* będą wskaźniki określone na poziomie celu głównego oraz celów operacyjnych. Dla wszystkich wskaźników przyjęto sposób pomiaru zakładający roczną częstotliwość pomiaru, określenie wartości bazowej oraz docelowej, a także zakładanej wartości w roku 2020. Ponadto wskazano źródło danych oceny stopnia realizacji dla każdego z celów.

Monitorowanie realizacji *Strategii* dotyczyć będzie postępu jakościowego i ilościowego

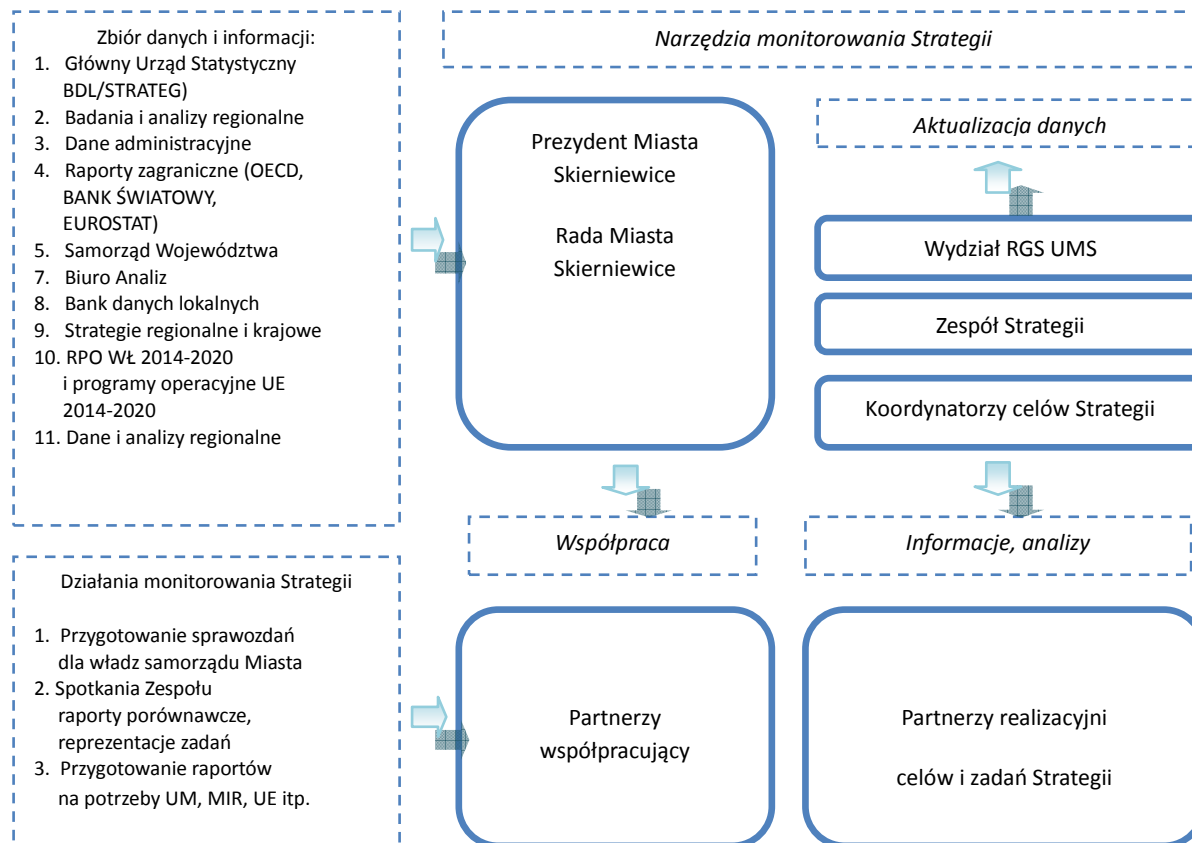
w sferze wsparcia rozwoju gospodarki regionu. Monitoring, jak i ewaluacja stawiają sobie za cel zbieranie, raportowanie i interpretowanie danych opisujących postęp i rozwój systemu wsparcia i oceny stopnia konkurencyjności regionalnej gospodarki, a także efekty interwencji publicznej w ramach wsparcia przedsiębiorczości i wzmocnienia innowacyjności sfery gospodarczej.

W tym zakresie monitoring *Strategii* koncentruje się głównie na poziomie realizacji celów strategicznych osiąganych poprzez proponowane działania w toku realizacji *Strategii*. Monitoring obejmuje także:

- a) analizę trendów społeczno-gospodarczych zachodzących w regionie, w zakresie wynikającym z celów *Strategii*,
- b) ocenę postępu realizacji celów i działań *Strategii*, w tym analizę zmian wartości założonych wskaźników realizacji celów *Strategii*,
- c) ocenę stopnia zaawansowania działań przewidzianych dla osiągnięcia danego celu,
- d) ocenę efektów działań oraz projektów realizowanych w ramach *Strategii*,
- e) rekomendacje w zakresie planowanych działań i aktualizacji *Strategii*.

Działania dotyczące monitoringu zakładają przygotowanie Raportów dla Samorządu Miasta w ramach działań komórki odpowiedzialnej za sprawy gospodarcze w Urzędzie Miasta Skierniewice.

Rys. 8. System monitoringu Strategii

Źródło danych: opracowywanie własne

Monitoring wdrażania *Strategii* będzie realizowany poprzez:

- systematyczne zbieranie danych liczbowych oraz informacji dotyczących realizacji celów,
- prowadzenie analiz porównawczych i tematycznych,
- przygotowywanie cyklicznych raportów dla Rady Miasta i Prezydenta Miasta, ukazujących stopień realizacji poszczególnych celów strategicznych,
- ocenę osiągniętych rezultatów oraz stopnia wykonania przyjętych celów i działań,
- planowanie zmian oraz wyznaczenie nowych kierunków działań rozwoju Skierniewic.

Rys. 9. Zakres monitoringu Strategii

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie wytycznych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, 2013

W związku z planowanym finansowaniem działań Strategii z funduszy UE w latach 2014-2020, w monitorowanie zaangażowane będą wydziały Urzędu Miasta Skierniewice, jednostki organizacyjne i spółki miejskie z zakresu np. programowania i wdrażania programów operacyjnych UE na lata 2014-2020.

Wskaźniki realizacji celów

Proces realizacji Strategii (poza analizą danych i informacji, uzyskanych w trakcie wdrażania) wymaga również wyznaczania wartości wskaźników efektywności i osiągnięcia zakładanych celów (ang. KPIs – key performance indicators) oraz porównania wartości przyjętych celów dla oceny finalnych wyników. W przedmiotowej Strategii przyporządkowano wskaźniki do poszczególnych celów strategicznych oraz zaproponowano źródła weryfikacji, informacji i oceny stopnia realizacji danego celu poprzez miarę wskaźnika. Przyjęto wartość bazową i docelową dla każdego wskaźnika zgodnie z następującym rozróżnieniem:

Wartość bazowa wskaźnika - przyjęta wartość wyjściowa, pomiar monitorowanego wskaźnika tzw. punkt startowy oceny w 2016 roku.

Wartość docelowa wskaźnika – przyjęta na podstawie diagnozy i analiz docelowych wartości

strategicznych oraz źródłowych, jaką planuje się uzyskać dla zrealizowania celu w zamierzonym terminie tj. do dnia 31 grudnia 2020 roku

Cel główny:

Rozwój nowoczesnego Miasta i zrównoważonej gospodarki o środowiskowych walorach technologicznych i dynamicznej przedsiębiorczości z udziałem aktywnych zawodowo i społecznie mieszkańców.

Tabela 5. Proponowane wskaźniki Celu głównego SRMS 2020

Lp.	Wskaźnik	Wartość bazowa	Wartość docelowa w 2020 r.	Sposób pomiaru	Źródło danych
1.	Odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych w przedsiębiorstwach ogółem w Skierniewicach - wprowadzenie przynajmniej jednej innowacji produktowej lub procesowej w badanym okresie (w proc.)	18,0	23,0	Raz w roku	GUS Urząd Patentowy
2.	Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1 tys. ludności	-3,3	-1,8	Raz w roku	GUS
3.	Liczba klastrów gospodarczych w Skierniewicach i regionie	1	2	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice PARP
4.	Udział eksportu MŚP Skierniewic w eksporcie MŚP z województwa łódzkiego (w proc.)	8,0 (2015)	12,0	Raz w roku	Izba Celna
5.	Stopa bezrobocia rejestrowanego (w proc.)	9	7,2	Raz w roku	PUP

Cel strategiczny 1.

NOWOCZESNA i EFEKTYWNA GOSPODARKA

Rozwój gospodarczy Miasta z wykorzystaniem istniejącego potencjału

Tabela 6. Wskaźniki celu 1

Lp	Wskaźnik	Wartość bazowa w 2015r.	Wartość docelowa w 2020 r.	Sposób pomiaru	Źródło danych
1.	Liczba rodzajów usług dla przedsiębiorstw oferowanych przez IOB	0	3	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice ŁARR S.A.
2.	Liczba projektów dotyczących wsparcia kompleksowego infrastruktury inwestycyjnej przedsiębiorstw (strefy gospodarcze, parki przemysłowe , itp.)	0	1	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice ŁARR S.A. ŁSSE
3.	Liczba nowych inwestycji przedsiębiorstw (w tym zagranicznych) na terenie Skierniewic	0	min.5	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice ŁSSE
4.	Liczba nowych miejsc pracy utworzonych w ramach nowych inwestycji oraz reinwestycji przedsiębiorstw w Skierniewicach	0	min. 100	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice ŁSSE
5.	Liczba przedsiębiorstw na 1 tyś. mieszkańców	60,0 (2013)	65,0		Urząd Miasta Skierniewice

Cel strategiczny 2**TURYSTYKA, SPORT, REKREACJA**
*Rozwój turystyki, sportu i rekreacji***Tabela 7. Wskaźniki celu 2**

Lp.	Wskaźnik	Wartość bazowa w 2015r.	Wartość docelowa w 2020 r.	Sposób pomiaru	Źródło danych
1.	Turystyczne obiekty noclegowe w Skierniewicach (posiadające więcej niż 10 miejsc noclegowych)	2	4	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice GUS
2.	Liczba turystów przybyłych do Skierniewic (w tyś.)	15	30	Raz w roku	GUS
3.	Liczba klastrów turystycznych w Skierniewicach	0	1	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice GUS
4.	Liczba działalności gospodarczych (firm) świadczących usługi w zakresie turystyki rekreacyjnej i zdrowotnej (w tym rehabilitacyjnej) w Skierniewicach	1 171	1300	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice GUS
5.	Utworzone szlaki i tereny spacerowe	1	5	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice
6.	Liczba nowych imprez o charakterze kulturalnym	0	4	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice
7.	Liczba certyfikowanych produktów turystycznych	1	2	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice GUS
8.	Liczba wybudowanych obiektów turystycznych (SPA, Welles, zdrowotnych, rehabilitacyjnych, i leczniczych)	0	1	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice GUS

Cel strategiczny 3**INFRASTRUKTURA**
*Rozwój infrastruktury***Tabela 8. Wskaźniki celu 3**

Lp	Wskaźnik	Wartość bazowa w 2015r.	Wartość docelowa w 2020 r.	Sposób pomiaru	Źródło danych
1.	Liczba nowo wytyczonych terenów przeznaczonych pod budownictwo mieszkaniowe (w ha)	252	282	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice GUS
2.	Placówki wychowania przedszkolnego	23 (2014)	26	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice
3.	Liczba utworzonych parków przemysłowych w Skierniewicach	0	1	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice
4.	Liczba nowych terenów inwestycyjnych w Mieście	0	1	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice
5.	Liczba ha przeznaczona na cele inwestycyjne w Skierniewicach	0	20	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice ŁSSE ŁARR
6.	Zmodernizowane drogi (w km)	0	30	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice
7.	Liczba interesantów korzystających z usług za pomocą e-administracji	420	3500	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice
8.	Nowo utworzone klasy profilowane (patronackie)	0	3	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice

Cel strategiczny 4**RYNEK PRACY i AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO**
*Rozwój rynku pracy i aktywne społeczeństwo***Tabela 9. Wskaźniki celu 4**

Lp.	Wskaźnik	Wartość bazowa w 2015r.	Wartość docelowa w 2020 r.	Sposób pomiaru	Źródło danych
1.	Stopa bezrobocia rejestrowanego (w proc.)	9	7,2	Raz w roku	PUP
2.	Udział bezrobotnych zarejestrowanych pozostających bez pracy dłużej niż 1 rok (w proc.)	34,0	28,0	Raz w roku	PUP
3.	Przeprowadzone kursy podnoszące kwalifikacje zawodowe	100	250	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice PUP GUS
4.	Wzrost liczby osób kształcących się w szkołach zawodowych w Skierniewicach (w proc.)	7,5% (2014)	11,5 %	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice Szkoły zawodowe Skierniewic
5.	Liczba organizacji pozarządowych w Skierniewicach (bez klubów i stowarzyszeń sportowych)	12	14	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice GUS
6.	Liczba zorganizowanych praktyk, staży	320	400	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice GUS
7.	Placówki przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych	5	8	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice

Cel strategiczny 5

REWITALIZACJA *Rewitalizacja kulturowa, przyrodnicza i społeczna*

Tabela 10. Wskaźniki celu 5

Lp.	Wskaźnik	Wartość bazowa w 2015r.	Wartość docelowa w 2020 r.	Sposób pomiaru	Źródło danych
1.	Liczba projektów rewitalizacji	0	5	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice
2.	Uruchomienie nowych zrewitalizowanych przyrodniczo i społecznie terenów w Skierniewicach	0	3	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice
3.	Liczba Gminnych Programów Rewitalizacji w Skierniewicach	0	1	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice
4.	Liczba zrewitalizowanych obiektów kultury i zabytków na terenie Skierniewic	0	3	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice
5.	Liczba obiektów poddanych renowacji	6	12	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice

Cel strategiczny 6

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ *Efektywność energetyczna i OZE*

Tabela 11. Wskaźniki celu 6

Lp.	Wskaźnik	Wartość bazowa w 2015r.	Wartość docelowa w 2020 r.	Sposób pomiaru	Źródło danych
1.	Liczba wspartych projektów dotyczących efektywności energetycznej OZE i ochrony środowiska w przedsiębiorstwach i instytucjach Skierniewic	0	25	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej ŁARR S.A.

2.	Liczba wdrożonych Inteligentnych systemów energetycznych typu „ <i>Smart grid</i> ”	0	2	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
3.	Liczba obiektów użyteczności publicznej poddanych termomodernizacji	15	17	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
4.	Liczba akcji podnoszących świadomość ekologiczną mieszkańców	4	14	Raz w roku	Urząd Miasta Skierniewice Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

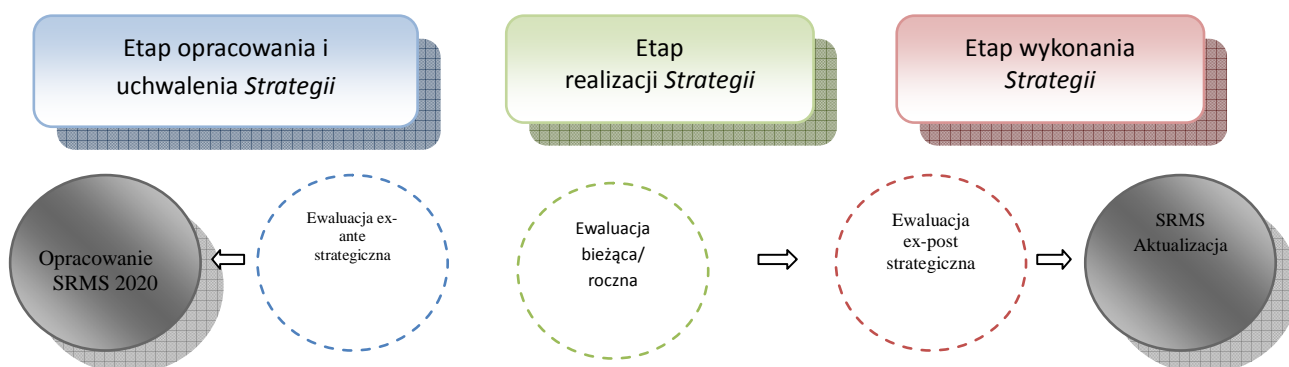
Ewaluacja Strategii

Ogólnym celem systemu ewaluacji jest poprawa jakości, skuteczności i spójności działań zaplanowanych w *Strategii* w zakresie wszystkich celów odnoszących się do prowadzenia polityki rozwoju przez samorząd Miasta Skierniewice. Tak określony cel ewaluacji realizowany będzie w wyniku:

- określenia stopnia realizacji poszczególnych celów *Strategii*,
- zidentyfikowania pozytywnych i negatywnych czynników oraz ich sił, które wywarły lub wywierają wpływ na wdrażanie zadań *Strategii*,
- oceny działań zrealizowanych w ramach wdrażania *Strategii* z punktu widzenia zakładanych efektów rozwojowych,
- opracowania wniosków wynikających z ewaluacji, niezbędnych do aktualizacji *Strategii*.

W procesie tworzenia i realizacji *Strategii* wykonywane będą następujące rodzaje ewaluacji:

Rys. 10. Schemat ewaluacji *Strategii*

Źródło danych: opracowanie własne

Proces ewaluacji *Strategii* zakłada m.in.:

- ewaluacje strategiczne, których celem będzie analiza i generalna, ocena rezultatów oraz oddziaływania *Strategii* na kształtowanie kierunków rozwojowych Skierniewic (biorąc pod uwagę kryterium czasu wykonania, będą to ewaluacje ex-ante na etapie uchwalenia i przyjęcia *Strategii* oraz ex-post tj. wykonania *Strategii*),
- ewaluacje operacyjne, wspomagające monitorowanie procesu realizacji *Strategii* (będą to ewaluacje bieżące).

KOMPLEMENTARNOŚĆ STRATEGII Z INNYMI DOKUMENTAMI PROGRAMOWYMI 2014-2020

Strategia Rozwoju Miasta Skierniewice do roku 2020 zaplanowana została zgodnie z wytycznymi europejskimi i krajowymi programowania rozwoju na lata 2014-2020. *Strategia* zachowuje spójność celów rozwojowych w odniesieniu do dokumentów europejskich, w tym głównie *Strategii Europa 2020* oraz dokumentów krajowych i regionalnych (m.in. SRWŁ 2020, RPO WŁ 2014-2020).

Na poziomie europejskim *Strategia Europa 2020* wyznacza następujące standardy planowania strategicznego tj.:

- koncentracja inwestycji na obszarach kluczowych dla wzrostu gospodarczego

i zatrudnienia danej Gminy (obszaru), poprzez stosowanie wspólnego zestawu zasad dla realizacji zadań strategicznych, obowiązujących we wszystkich europejskich funduszach strukturalnych na lata 2014-2020 (Europejskim Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskim Funduszu Społecznym, Funduszu Spójności, Europejskim Funduszu Rolnym na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskim Funduszu Morskim i Rybackim),

- przeznaczenie większości środków na ograniczoną liczbę obszarów i kierunków rozwoju, ściśle powiązanych z celami Strategii „Europa 2020”; w szczególności ukierunkowanie środków na wsparcie aktywności społecznej i gospodarczej mieszkańców, konkurencyjność lokalnej gospodarki oraz przejście do zrównoważonej gospodarki niskoemisyjnej i zapewnienie włączenia społecznego mieszkańców.

W planowaniu Strategii uwzględniono nowe elementy charakteryzujące proces rozwoju regionalnego m.in.:

- celowe wydatkowanie funduszy na określone zintegrowane programy, projekty;
- podnoszenie konkurencyjności lokalnej gospodarki oraz mikro, małych i średnich przedsiębiorstw,
- koncentracja środków na określonych celach strategicznych,
- wspieranie rozwoju oparte na lokalnych potencjałach i zasobach (specjalizacje),
- włączenie zróżnicowanych form finansowania zadań strategicznych.

Strategia Rozwoju Miasta Skierniewice do roku 2020 jest dokumentem spójnym z zasadami planowania oraz komplementarnym z innymi dokumentami strategicznymi krajowymi i regionalnymi, w tym: *Długookresową Strategią Rozwoju Kraju (DSRK)*; *Strategią Rozwoju Kraju 2020 (SRK)*, 9 strategiami zintegrowanymi, strategiami ponadregionalnymi; *Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju (KPZK)*, a także *Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020*. Poniżej zilustrowano miejsce *SRMS 2020* w systemie programowania rozwoju.

Rys. 11. Miejsce SRMS 2020 w systemie programowania rozwoju na lata 2014-2020

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju, Umowy Partnerstwa, 2014 r.

Kluczowe znaczenie dla zaprezentowanego kształtu programowania rozwoju Miasta Skierniewice na lata 2014-2020 ma powiązanie zaplanowanych w ramach SRMS 2020, kierunków i celów rozwojowych w powiązaniu z celami określonymi w następujących dokumentach strategicznych na lata 2014-2020:

1. Strategia UE Europa 2020;
2. Strategia Rozwoju Kraju 2020;
3. Strategie zintegrowane:
  - a) Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki – “Dynamiczna Polska 2020”;
  - b) Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020
  - c) Strategia Rozwoju Transportu do 2020;
  - d) Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko – perspektywa do 2020;
  - e) Strategia “Sprawne Państwo 2020”;
  - f) Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020;
  - g) Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP 2022;
  - h) Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa;
4. Krajowy Program Reform;
5. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030;
6. Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020,
7. Regionalny Program Operacyjny Rozwoju Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020.

Tabela 12. Komplementarność Strategii z celami programowych dokumentów krajowych 2014-2020

Cel Strategiczny SRMS 2020	Dokument krajowy	Cele dokumentu krajowego 2014-2020
<p>NOWOCZESNA i EFEKTYWNA GOSPODARKA</p> <p><u>Cel 1:</u> Rozwój gospodarczy Miasta z wykorzystaniem istniejącego potencjału</p>	<p><i>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030</i></p>	<p>Obszar równoważenia potencjałów rozwojowych regionów Cel 8 Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych</p>
	<p><i>Strategia Rozwoju Kraju 2020</i></p>	<p>Obszar strategiczny I: Sprawne i efektywne państwo Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela I.3.3. Zwiększenie bezpieczeństwa obywatela</p> <p>Obszar strategiczny II: Konkurencyjna gospodarka Cel II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko II.6.4. Poprawa stanu środowiska</p>
	<p><i>Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030</i></p>	<p>Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów 2.2. Regionalna integracja funkcjonalna, wspomaganie rozprzestrzeniania się procesów rozwojowych na obszary poza głównymi Miastami oraz budowanie potencjału do specjalizacji terytorialnej</p>
	<p>Strategia Rozwoju</p>	<p>Cel operacyjny 3. Zintegrowane środowisko przedsiębiorczości dla rozwoju gospodarki</p>

	Województwa Łódzkiego 2020	3.1. Kształtowanie innowacyjnego środowiska przedsiębiorczości i powiązań sieciowych 3.1.4. Prowadzenie kompleksowej polityki „przyciągania” inwestorów
	Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego	1. System osadniczy Cel główny: Równoważenie systemu osadniczego i poprawa spójności terytorialnej regionu
TURYSTYKA, SPORT, REKREACJA <u>Cel 2:</u> <i>Rozwój turystyki, sportu i rekreacji</i>	Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030	Obszar równoważenia potencjału rozwojowego regionów Cel 8 - Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych
	Strategia Rozwoju Kraju 2020	Obszar strategiczny I: Sprawne i efektywne państwo Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela I.3.3. Zwiększenie bezpieczeństwa obywatela Obszar strategiczny II: Konkurencyjna gospodarka Cel II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko II.6.4. Poprawa stanu środowiska
	Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów 2.2. Regionalna integracja funkcjonalna, wspomaganie rozprzestrzeniania procesów rozwojowych na obszary poza głównymi miastami oraz budowanie potencjału do specjalizacji terytorialnej
	Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020	Cel operacyjny 5. Wysoki standard i dostęp do usług publicznych 5.3. Rozwój usług i poprawa dostępu do sektora kultury, sportu, turystyki i rekreacji 5.3.2. Rozwój usług kultury, sportu, turystyki i rekreacji
	Plan Zagospodarowania	3. Powiązania środowiskowe i kulturowe

	Przestrzennego Województwa Łódzkiego	Cel główny: Kształtowanie tożsamości regionalnej z wykorzystaniem walorów przyrodniczych, kulturowych i turystycznych regionu
INFRASTRUKTURA		
<u>Cel 3:</u> Rozwój infrastruktury	Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030	Obszar równoważenia potencjału rozwojowego regionów Cel 8 - Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych
	Strategia Rozwoju Kraju 2020	Obszar strategiczny II: Konkurencyjna gospodarka Cel II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko II.6.4. Poprawa stanu środowiska Obszar strategiczny III. Spójność społeczna i terytorialna. III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych III.2.2. Zwiększenie efektywności systemu świadczenia usług publicznych
	Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów 2.2. Regionalna integracja funkcjonalna, wspomaganie rozprzestrzeniania procesów rozwojowych na obszary poza głównymi miastami oraz budowanie potencjału do specjalizacji terytorialnej
	Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020	Cel operacyjny 1. Zaawansowana gospodarka wiedzy i innowacji 1.1. Rozwój nowoczesnych technologii na rzecz inteligentnych specjalizacji regionalnych 1.1.3. Rozwój specjalistycznych usług (m. in. usług dla ochrony zdrowia, eko-usług, logistyki, BPO, IT), wykorzystujących nowoczesne i inteligentne technologie Cel operacyjny 5. Wysoki standard i dostęp do usług publicznych 5.1. Rozwój usług i poprawa dostępu do sektora edukacji 5.1.2. Podniesienie standardu placówek edukacyjnych na wszystkich etapach kształcenia 5.2. Rozwój usług i poprawa dostępu do sektora ochrony zdrowia, pomocy społecznej oraz pieczy zastępczej 5.2.1. Rozwój i racjonalizacja bazy ochrony zdrowia, pomocy społecznej oraz pieczy

		<p>zastępczej</p> <p>5.3. Rozwój usług i poprawa dostępu do sektora kultury, sportu, turystyki i rekreacji</p> <p>5.3.2. Rozwój usług kultury, sportu, turystyki i rekreacji</p> <p>Cel operacyjny 7. Wysoka jakość i dostępność infrastruktury transportowej i technicznej</p> <p>7.1. Wzmocnienie i rozwój systemów transportowych i teleinformatycznych</p> <p>7.1.5. Zabezpieczenie zaplecza infrastruktury transportowej i teleinformatycznej oraz sprzętu dla potrzeb obronności i bezpieczeństwa publicznego</p> <p>7.2. Wzmocnienie i rozwój systemów infrastruktury technicznej</p> <p>7.2.4. Zabezpieczenie zaplecza infrastruktury technicznej oraz sprzętu dla potrzeb obronności bezpieczeństwa publicznego</p> <p>Cel operacyjny 9. Zrównoważony system osadniczy</p> <p>9.2. Wspieranie procesów rewitalizacji i poprawa ładu przestrzennego</p> <p>9.2.1. Rewitalizacja zdegradowanych obszarów mieszkaniowych i przemysłowych, w tym rewaloryzacja zabytkowych układów przestrzennych oraz obiektów zabytkowych</p>
	Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego	<p>1. System osadniczy</p> <p>Cel główny: Równoważenie systemu osadniczego i poprawa spójności terytorialnej regionu</p> <p>8. Wzrost jakości i standardów życia mieszkańców województwa</p>
<p>RYNEK PRACY I AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO</p> <p>Cel 4: Rozwój rynku pracy i aktywne społeczeństwo</p>	Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030	<p>Obszar konkurencyjności i innowacyjności gospodarki</p> <p>Cel 6 - Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”</p>

	Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju	<p>Obszar strategiczny II: Konkurencyjna gospodarka Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego II.4.2. Poprawa jakości kapitału ludzkiego</p> <p>Obszar strategiczny III: Spójność społeczna i terytorialna Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych III.2.2. Zwiększenie efektywności systemu świadczenia usług publicznych</p>
	Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	<p>Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów</p> <p>2.2. Regionalna integracja funkcjonalna, wspomaganie rozprzestrzeniania procesów rozwojowych na obszary poza głównymi miastami oraz budowanie potencjału do specjalizacji terytorialnej</p>
	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020	<p>Oś II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji Priorytet inwestycyjny 9.7 Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym.</p> <p>Cel 1. Poprawa jakości usług społecznych i zdrowotnych na rzecz osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.</p> <p>Cel 2. Zwiększenie bezpieczeństwa i efektywności systemu ochrony zdrowia.</p>
	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko	<p>Oś priorytetowa IX: Wzmocnienie strategicznej infrastruktury ochrony zdrowia Priorytet inwestycyjny 9.a. Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczynią się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych</p>
	Strategia Rozwoju Województwa	<p>Cel operacyjny 1. Zaawansowana gospodarka wiedzy i innowacji 1.1. Rozwój nowoczesnych technologii na rzecz inteligentnych specjalizacji regionalnych</p>

	Łódzkiego 2020	1.1.3. Rozwój specjalistycznych usług (m.in. usług dla ochrony zdrowia, eko-usług, logistyki, BPO, IT) wykorzystujących nowoczesne i inteligentne technologie
	Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego	1. System osadniczy Cel główny: Równoważenie systemu osadniczego i poprawa spójności terytorialnej regionu 8. Wzrost jakości i standardów życia mieszkańców województwa 5. Obronność i bezpieczeństwo publiczne Cel główny: Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego 2. Ograniczenie zagrożenia awariami 3. Zapewnienie możliwości prowadzenia działań ratowniczych, w tym przeciwpożarowych
	Regionalny Program Operacyjny Województwa na lata Łódzkiego 2014-2020	Oś Priorytetowa IX – Zatrudnienie i włączenie społeczne Priorytet inwestycyjny 9.7 Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym

	<p>Plan Przeciwdziałania Depopulacji w Województwie Łódzkim Rodzina, dzieci, praca</p>	<p>Obszar działania – rodzina Działania krótkookresowe 1. Zwiększenie dostępności do usług opiekuńczych dla dzieci w wieku do 3 lat poprzez uruchomienie placówek takich jak, np. kluby dziecięce-brzmienie zgodnie z ustawą Działania długookresowe 4. Rozbudowa infrastruktury umożliwiającej przełamanie niżu demograficznego: a) baza żłobków – zapowiedziana przez rząd zmiana ustawy żłobkowej, która ma polegać na zmniejszeniu udziału gmin w kosztach inwestycji (na obszarze województwa łódzkiego proponowane jest zmniejszenie udziału finansowego gmin do 10%) b) tworzenie przedszkoli zarządzanych przez rodziców i lokalne społeczności/NGO c) rozbudowa systemu opieki nad dzieckiem w wieku do 3 lat w miejscu zamieszkania przez prowadzenie klubów dziecięcych</p> <p>Obszar działania – aktywizacja społeczna Działania krótkookresowe 2. Wspieranie rozwoju sieci placówek wsparcia dziennego dla osób w wieku poprodukcyjnym oraz osób niepełnosprawnych, zwłaszcza na terenach wiejskich (np. kluby seniorów, uniwersytety III wieku, mieszkania chronione, inne w zależności od potrzeb lokalnych) 3. Rozwój usług społecznych dla seniorów w miejscu zamieszkania Obszar działania – infrastruktura (jakość życia) Działania długookresowe 2. Zwiększenie jakości usług społecznych i socjalnych (usług pomocy społecznej, wsparcia rodziny i pieczy opiekuńczej i zdrowotnej) oraz rozbudowa bazy domów pomocy społecznej, domów dziennego pobytu i centrów wsparcia 3. Budowanie infrastruktury publicznej dostosowanej do potrzeb osób starszych</p>
--	--	---

<p>REWITALIZACJA</p> <p><u><i>Cel 5: Rewitalizacja kulturowa, przyrodnicza i społeczna</i></u></p>	<p>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030</p>	<p>Obszar konkurencyjności i innowacyjności gospodarki Cel 7 – Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska Obszar równoważenia potencjałów rozwojowych regionów Cel 11 – wzrost społecznego kapitału rozwoju</p>
	<p>Strategia Rozwoju Kraju 2020</p>	<p>Obszar strategiczny III: Spójność społeczna i terytorialna Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych III.2.2. Zwiększenie efektywności systemu świadczenia usług publicznych</p>
	<p>Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030</p>	<p>Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów 2.2. Regionalna integracja funkcjonalna, wspomaganie rozprzestrzeniania się procesów rozwojowych na obszary poza głównymi miastami oraz budowanie potencjału dla specjalizacji terytorialnej</p>
	<p>Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020</p>	<p>Cel operacyjny 5. Wysoki standard i dostęp do usług publicznych 5.3. Rozwój usług i poprawa dostępu do sektora kultury, sportu, turystyki i rekreacji 5.3.1. Rozwój bazy kultury, sportu, turystyki i rekreacji Cel operacyjny 8. Wysoka jakość środowiska przyrodniczego 8.1. Ochrona i kształtowanie powiązań przyrodniczo-krajobrazowych 8.1.1. Utworzenie spójnego wewnętrznie regionalnego systemu obszarów chronionych w powiązaniu z systemem krajowym</p>
	<p>Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego</p>	<p>3. Powiązania środowiskowe i kulturowe Cel główny: Kształtowanie tożsamości regionalnej z wykorzystaniem walorów przyrodniczych, kulturowych i turystycznych regionu 1. Ochrona najcenniejszych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych oraz zapewnienie ciągłości systemu ekologicznego 3. Wzrost atrakcyjności turystycznej województwa Cel główny: Ochrona i poprawa stanu środowiska</p>

		<ol style="list-style-type: none"> 1. Ochrona i wzrost różnorodności biologicznej 2. Zwiększanie i wzbogacanie zasobów leśnych 3. Ochrona powierzchni ziemi i gleb 4. Zwiększanie zasobów wodnych i poprawa ich jakości 5. Racjonalizacja gospodarki odpadami 6. Poprawa klimatu akustycznego 7. Poprawa jakości powietrza
	<p>Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020</p>	<p>Oś priorytetowa VI – Rewitalizacja i potencjał endogeniczny regionu</p> <p>Priorytet inwestycyjny 8b Wspieranie wzrostu gospodarczego sprzyjającego zatrudnieniu poprzez rozwój potencjału endogenicznego jako elementu strategii terytorialnej dla określonych obszarów, w tym poprzez przekształcanie upadających regionów przemysłowych i zwiększenie dostępu do określonych zasobów naturalnych i kulturalnych oraz ich rozwój</p> <p>Priorytet inwestycyjny 9a Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych</p>
<p>ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ</p> <p><u>Cel6:</u> Gospodarka niskoemisyjna, efektywność energetyczna (EE) i OZE</p>	<p>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030</p>	<p>Obszar równoważenia potencjału rozwojowego regionów</p> <p>Cel 11 – wzrost społecznego kapitału rozwoju</p>
	<p>Strategia Rozwoju Kraju 2020</p>	<p>Obszar strategiczny II: Konkurencyjna gospodarka</p> <p>Cel II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko</p> <p>II.6.4. Poprawa stanu środowiska</p>

	Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	<p>Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów</p> <p>2.2. Regionalna integracja funkcjonalna, wspomaganie rozprzestrzeniania procesów rozwojowych na obszary poza głównymi miastami oraz budowanie potencjału do specjalizacji terytorialnej</p>
	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko	<p>Oś priorytetowa I: Zmniejszenie emisyjności gospodarki</p> <p>Priorytet inwestycyjny 6.iii Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę</p> <p>Priorytet inwestycyjny 6.iv Podejmowanie przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu jakości środowiska miejskiego, rewitalizację miast, rekultywację i dekontaminację terenów przemysłowych (w tym terenów powojaskowych), zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza i propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu</p>
	Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020	<p>Cel operacyjny 9. Zrównoważony system osadniczy</p> <p>9.2. Wspieranie procesów rewitalizacji i poprawa ładu przestrzennego</p> <p>9.2.1. rewitalizacja zdegradowanych obszarów mieszkaniowych i przemysłowych, w tym rewaloryzacja zabytkowych układów przestrzennych oraz obiektów zabytkowych</p>
	Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego	<p>4. Środowisko przyrodnicze</p> <p>Cel główny: Ochrona i poprawa stanu środowiska</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ochrona i wzrost różnorodności biologicznej 2. Zwiększanie i wzbogacanie zasobów leśnych 3. Ochrona powierzchni ziemi i gleb 4. Zwiększanie zasobów wodnych i poprawa ich jakości 5. Racjonalizacja gospodarki odpadami 6. Poprawa klimatu akustycznego 7. Poprawa jakości powietrza

	Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki Dynamiczna Polska 2020	Cel 3. Wzrost efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i surowców 3.2. Wspieranie rozwoju zrównoważonego budownictwa na etapie planowania, projektowania, wznoszenia budynków oraz zarządzania nimi przez cały cykl życia 3.2.1. Poprawa efektywności energetycznej i materiałowej przedsięwzięć architektoniczno- -budowlanych oraz istniejących zasobów
--	--	--

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie dokumentów programowych krajowych i województwa łódzkiego na lata 2014-2020.

WYKAZ WYKORZYSTANYCH ŹRÓDEŁ

1. <http://www.euromonitor.com/poland>
2. <http://www.ectaa.org/>
3. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/flash_arch_404_391_en.htm#392
4. Projekt Programu Rozwoju Turystyki do 2020 roku. Ministerstwo Sportu i Turystyki, Warszawa 2014 r.
5. www.mir.gov.pl
6. <http://europa.eu/>
7. Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020, 26 marca 2015 r. Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa 2015 r.
8. <http://www.wios.lodz.pl/docs/r14-iii-powietrze.pdf>
9. ec.europa.eu
10. <https://www.mir.gov.pl/>
11. Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020, Łódź 2015

SPIS TABEL

Tytuł tabeli	Strona
Tabela 1. Zestawienie celów strategicznych rozwoju Skierniewic	15
Tabela 2. Zestawianie źródeł finansowania celów SRMS 2020	58
Tabela 3. Główne zasady realizacji SRMS 2020	61
Tabela 4. Zestawienie celów i partnerzy realizacji SRMS 2020	64
Tabela 5. Proponowane wskaźniki celu głównego SRMS 2020	72
Tabela 6. Wskaźniki celu 1	73
Tabela 7 Wskaźniki celu 2	74
Tabela 8. Wskaźniki celu 3	75
Tabela 9. Wskaźniki celu 4	76
Tabela 10. Wskaźniki celu 5	77
Tabela 11. Wskaźniki celu 6	77
Tabela 12. Komplementarność Strategii z celami programowych dokumentów krajowych 2014-2020	82

SPIS RYSUNKÓW

Tytuł rysunku:	Strona
Rys.1. Metodologia Strategii Rozwoju Miasta Skierniewice do roku 2020	9
Rys. 2. Mapa orientacji strategicznej Skierniewice 2020	12
Rys. 3. Produkcja energii z konwencjonalnych i odnawialnych źródeł w 2013 roku (gwh) w Polsce	51
Rys. 4 Produkcja energii z OZE w województwie łódzkim w latach 2007-2013 (gwh)	52
Rys. 5. Polityka rozwoju terytorialnego - uwarunkowania strategiczne SRMS 2020	54
Rys.6. Przykładowi odbiorcy SRMS 2020	67
Rys. 7. Oddziaływanie Strategii Rozwoju Miasta Skierniewice do roku 2020	68
Rys. 8. System monitoringu Strategii	70
Rys. 9. Zakres monitoringu Strategii	71
Rys. 10. Schemat ewaluacji Strategii	79
Rys. 11. Miejsce SRMS 2020 w systemie programowania rozwoju na lata 2014-2020	81

ZAŁĄCZNIK: DIAGNOZA UWARUNKOWAŃ ROZWOJU MIASTA SKIERNIEWICE